

UiO : **Det juridiske fakultet**

Vold mot offentlig tjenestemann

En redegjørelse av straffeloven § 127

Kandidatnummer: 553

Leveringsfrist: 25.11.2014

Antall ord: 16 753

Innholdsfortegnelse

1 TEMA	1
1.1 Tema, problemstilling og lovområde	1
1.2 Presentasjon av straffelovens § 127	1
2 VILKÅRENE I STRL.§ 127.....	3
2.1 Fullbyrdelse/forsøk.....	3
2.2 Tjenestehandling	3
2.3 Skyldkravet.....	5
2.4 Medvirkning	6
2.5 Offentlig påtale.....	6
2.6 Foreldelsesreglene	6
3 VOLDSKRAVET	7
3.1 Hovedkravet når det gjelder vold	7
3.2 Det fysiske element	7
3.2.1 Gripe tak og dytting	8
3.3 Den nedre grense	9
3.4 Passiv eller aktiv motstand	13
3.5 Vold mot person	14
3.6 Skillet mellom middelbar og umiddelbar handling	15
3.7 Formålet med handlingen	16
4 HVEM/HVA VOLDSHANDLINGEN MÅ VÆRE RETTET MOT	18
4.1 Offentlig tjenestemann	18
4.2 Kompetanseoverskridelse.....	19
4.3 Vold mot gjenstand	19
4.4 Vold mot annen tjenestemann	21
4.5 Vold mot dyr – tilhørende politiet.....	22
5 BESLEKTEDE BESTEMMELSER	23
5.1 Innledning.....	23
5.2 Redegjørelse av strl. § 128	23
5.3 Redegjørelse av strl.§ 228	23
5.4 Redegjørelse av strl.§ 326	24

5.5 Redegjørelse av mil.strl. § 43	25
5.6 Redegjørelse av strl.§ 162 c	25
5.7 Konkurrens	26
6 STRAFFUTMÅLINGEN I RELASJON TIL STRL.§ 127	28
6.1 Innledning.....	28
6.2 Betydningen av alvorlighetsgraden av volden i relasjon til straffutmålingen.....	28
6.3 Momenter som taler for en mildere straffutmåling	30
6.4 Hvordan straffes unge forbrytere under 18 år?	31
7 STRAFFELOVEN AV 2005.....	33
7.1 Nye strl. § 155	34
8 AVSLUTNING	35
9 KILDEREGISTER	37

1 Tema

1.1 Tema, problemstilling og lovområde

Temaet jeg har valgt å ta for meg er vold mot offentlig tjenestemann etter straffeloven § 127. Bestemmelsen finnes i straffelovens 12 kapittel som omhandler forbrytelser mot den offentlige myndighet, og er til for å verne den offentlige myndighetsutøvelse¹. Bestemmelsen verner dermed kun en offentlig tjenestemann når han utfører en tjenestehandling han er berettiget til å foreta seg². Ettersom det er en bestemmelse som tar sikte på å verne statens interesser, blir ikke tjenestemannen selv fornærmet i saken. Loven ivaretar likevel den offentlige tjenestemann, ved at tjenestemannen har rettslig klageinteresse dersom saken blir henlagt. Videre er det allment kjent at offentlige tjenestemenn er særlig utsatt for vold og trusler. I det hensyn har tjenestemannen likevel vern etter straffelovens § 228 som kan anvendes i konkurrans til § 127, da denne ofte allerede vil være overtrådt i en situasjon hvor strl.§ 127 rammes. Tjenestemannen vil da ha status som fornærmet³.

I alminnelighet vil de norske straffelovsbestemmelsene gjøre seg gjeldende på lovbrudd som er begått innenfor rikets grenser, jfr. strl.§ 12 nr. 1. Lovens geografiske rekkevidde strekker seg til fastlandet Norge, Svalbard, Jan Mayen, 12 mil ut i den territoriale havgrensen og til bilandene Bouvetøya sør i Atlanterhavet, samt Peter I's Øy og Dronning Maud Land i Antarktis. Videre gjelder straffeloven på norske fartøy i åpen sjø, og norske luftfartøy utenfor de områdene som er undergitt andre lands jurisdiksjoner⁴. Den gjelder også for en norsk statsborger i utlandet som begår en handling etter blant annet straffelovens kapittel 12.

Derimot sier straffeloven ingenting om den norske straffejurisdiksjon på de tilstøtende soner, utenfor territorialgrensen. For eksempel vil Tolloven ha egne bestemmelser som vil komme til anvendelse i slike respektive soner, men de alminnelige bestemmelsene angående hindring mot en offentlig tjenestemann, vil ikke uten videre bli anvendt i slike soner.

1.2 Presentasjon av straffelovens § 127

Straffeloven § 127 er en bestemmelse som er til for å verne den offentlige myndighetsutøvelse. Bestemmelsen verner ikke tjenestemannen personlig, men hans rett til å utøve sine forpliktete tjenestehandlinger uforstyrret. Bestemmelsen lyder som følger;

”Den, som ved Vold søger at formaa en offentlig Tjenestemand til at foretage eller undlade en Tjenestehandling eller at hindre ham under en saadan, eller som medvirker hertil, straffes med Fængsel indtil 3 Aar, men indtil 5 Aar, naar han udfører Forbrydelsen i Forening med nogen anden.

Har Tjenestemanden ved utilbørligt Forhold givet Anledning til Forbrydelsen, anvendes Bøder eller Fængsel indtil 1 Aar. Under særdeles formildende Omstændigheder kan i dette Tilfælde Straf bortfalde.

¹ Bratholm (1995) s. 146

² Ibid. s. 149

³ Ibid. s. 154

⁴ Auglend (2004) s. 920 og strl.§ 12.1 ledd, første ledd litra d og e og bestemmelsens annet ledd.

Som offentlige Tjenestemænd ansees her ogsaa ved Jernbanerne ansatte Betjente, militære Vagter samt enhver, som efter Opfordring eller pligtmæssig yder en offentlig Tjenestemand Bistand.

I Tilfælde af Gjensidighed kan Kongen bestemme, at ovenstaaende Straffe ogsaa finder Anvendelse paa Forbrydelser mod andet Lands offentlige Myndighed.”

Offentlige tjenestemenn er etter rettspraksis blant annet helsepersonell, militære, fengselsbetjenter, parkeringsvakter og politimenn. Det er især politimenn som oftest vil være eksemplet på ”offentlig tjenestemann” gjennom oppgaven, ettersom det er en yrkesgruppe som har stor kontakt med publikum, og dermed er utsatt for voldshandlinger i arbeidstiden. Det holder derimot ikke at handlingen kun går utover en offentlig tjenestemann, handlingen må videre hindre eller forsøke å hindre/unnlate tjenestemannens *utøvelse* av tjenestehandlingen ved bruk av vold. Trusler om en voldshandling vil dermed ikke omfattes av bestemmelsen, men havne under strl.§ 128.

I det videre vil jeg redegjøre for hva som kreves av en handling for at det skal være tale om vold mot offentlig tjenestemann etter strl.§ 127, herunder hva som ligger i voldskravet, hvem handlingen må være rettet mot, samt hvordan straffutmålingen utøves. Jeg vil også kort redegjøre for beslektede bestemmelser, samt se på eventuelle endringer ved den nye straffeloven av 2005.

2 Vilkårene i strl.§ 127

2.1 Fullbyrdelse/forsøk

Bestemmelsen retter seg mot den som ved vold forsøker å hindre en offentlig tjenestemann i å utføre en tjenestehandling. Det første vilkåret som fremgår av bestemmelsen, er at gjerningspersonen ”søger at formaa” en tjenestehandling. Dette innebærer at bestemmelsen ikke har et ”forsøksstadium”, slik at forsøk vil anses som en fullbyrdet overtredelse av strl.§ 127.⁵ Dermed blir forsøk slik det blir beskrevet i strl.§ 49, forstått som oppfylt i strl.§ 127. Det innebærer at voldshandlingen rammes av bestemmelsen selv om den ikke rammer tjenestemannen⁶.

I dette ligger at tjenestehandlingen må pågå eller være i startfasen. Når forsøket på vold mot den offentlige tjenestemannen er i gang, har gjerningspersonen allerede fullbyrdet en forbrytelse i relasjon til strl.§ 127. Denne fullbyrdelsen vil være oppnådd uansett om tjenestemannen blir truffet eller ikke – hovedregelen er at gjerningspersonen må ha *forsøkt* å hindre ham i å utføre hans tjenestehandling. Det er da undergitt at den offentlige tjenestemannen må ha startet eller allerede utfører tjenestehandlingen.⁷

2.2 Tjenestehandling

Det er et vilkår at handlingen er rettet mot en ”tjenestehandling”, da det er den offentlige myndighets*utøvelse* som er beskyttet av strl.§ 127, og ikke den enkelte offentlige tjenestemann.⁸ For at disse tjenestehandlingene skal være vernet, er det forutsatt at vedkommende har kompetanse til å foreta dem, dernest at tjenestehandlingen pågår, eller er i ferd med å starte.⁹ Det er ikke avgjørende at en tjenestehandling skjer innenfor tjenestemannens arbeidstid – den som besitter en utøvende politimyndighet i kraft av sin stilling, har denne myndigheten hele døgnet i henhold til politiinstruksen. Det avgjørende for at forholdet dermed skal rammes etter bestemmelsens krav om en tjenestehandling, er at tjenestemannen faktisk utfører en tjenestehandling, og ikke opptrer som en privatperson.¹⁰

Dersom tjenestemannen er i villfarelse og overskrider sin kompetanse vil forholdet rammes av strl.§ 127. Om han utøver ulovlige handlinger, og volden fra gjerningspersonen brukes for å forhindre dette, kan ikke forholdet rammes etter strl.§ 127, jfr. Rt. 1930.1312.¹¹ Det kan være vanskelig å avgjøre om en borger har rett til å foreta seg nødverge mot en tjenestemann eller om han har lydighetsplikt, dersom han skulle bli utsatt for et tiltak som er uberettiget fra den offentlige myndighet. Strl.§ 48 har motiver som tilsier at bestemmelsen skal kunne anvendes under slike situasjoner. Dersom tjenestemannen begår tydelige, alvorlige ulovlige handlinger, har den enkelte borger rett til å forsøke å hindre tjenestemannen å utføre disse, uten at han skal bli straffet etter strl.§ 127.

Det er derimot en tendens i rettspraksis til at nødvergeregulene ikke gjelder på samme måter i forhold som angår politi eller annen offentlig myndighet, som mellom privatpersoner, slik at muligheten for slikt bruk er begrenset. Det er spesielt ved pågripelse, ransaking eller beslag at nødvergespørsmålet mot en offentlig tjenestemann gjør seg gjeldende. Her kan ikke politiets

⁵ Haugen (2004) s. 111

⁶ Bratholm (1995) s. 147

⁷ Haugen (2004) s. 111 og Bratholm (1995) s. 147

⁸ Bratholm (1995) s. 149 og Andenæs (1996) s. 46

⁹ Bratholm (1995) s. 149 og Haugen (2004) s. 111

¹⁰ Auglend (2004) s. 918

¹¹ Bratholm (1995) s. 149

tiltak anses som et "rettsstridig angrep" dersom tjenestemennene opptrer etter instruksjoner og rammer innenfor straffeprosessloven. Straffeprosessloven gir for eksempel adgang til å pågripe en person, dersom politiet har skjellig grunn til mistanke om at vedkommende har begått en straffbar handling, der strafferammen ligger på over seks måneder. Men kravet er at vedkommende er mistenkt for å ha begått en straffbar handling - politiet kan ikke pågripe en person som er uskyldig uten at de har håndfaste bevis mot ham. Skulle tjenestemannen i tillegg ha opptrådt klanderverdig, og det er åpenbart at det dreier seg om et overgrep, vil vedkommende rettmessig utøve nødverge.¹²

Det kan oppstå situasjoner som definerer hva en tjenestehandling skal omfatte, for eksempel der en politimann griper inn på sin fritid eller utenfor sitt distriktsområde. Politiloven § 15 og politiinstruksen § 6-2 fastslår derimot at en polititjenestemann har politimyndighet over hele riket, og i visse tilfeller er forpliktet til å gripe inn på sin fritid. Motsetningsvis fastslår politiinstruksen § 7-2 at politiets tjenestemenn kun i "påkrevde" tilfeller, skal utøve slik myndighet utenfor sitt distrikt.¹³ Eksempel på at en politimann handlet utenfor sin arbeidstid finner vi i Rt. 1970.1045; Politimannen blir angrepet på vei hjem fra jobb, antrukket i sivile klær. Sporenstreks beslutter han å pågripe de to mennene, for angrepet på seg selv. Høyesterett uttalte at dersom tjenestemannens vurdering av pågripelsen var rimelig og fornuftig, var det innenfor hans alminnelige tjenesteplikt å foreta en slik pågripelse for å kunne opprette sak. Høyesterett fastslo da at det forelå en tjenestehandling, selv om det var etter endt arbeidstid, og henviste til politiinstruksen § 40.¹⁴

Dersom en gjerningsperson slår til en politimann i ansiktet uten at han foretar seg noe, eller sparker ham etter at tjenestemannen har avsluttet en tjenestehandling, er dette forhold som ikke vil kunne rammes av strl.§ 127. Handlingene vil derimot bli rammet av strl.§§ 228 og 326 nr 2.¹⁵

For at polititjenestemannen skal kunne utføre en tjenestehandling, må handlingen være hjemlet. Dersom polititjenestemannen likevel velger å gå utenfor sin kompetanse, med viten og vilje, vil han ikke være strafferettslig beskyttet av strl.§ 127.

Skulle polititjenestemannen derimot gå utenfor sin kompetanse i god tro, eller befinne seg i en villfarelse over sin faktiske kompetanse, vil det kunne stille seg annerledes.¹⁶ I Rt. 1953.890 uttalte Høyesterett at det måtte avgjøres av en konkret vurdering om det forelå en kompetanseoverskridelse fra tjenestemannens side. Dersom tjenestemannen har overtrådt sin kompetanseutøvelse i god tro, og det ligger en rimelig vurdering i bunn, vil tjenestemannen likevel kunne være beskyttet av reglene som verner om den offentlige myndighetsutøvelse.¹⁷ Dersom tjenestemannen utøver ulovlige handlinger og gjerningspersonen bruker volden for å hindre ham i å gjøre dette, kan ikke forholdet rammes etter strl.§ 127. Dette er videre fastslått i Rt. 1930.1312.¹⁸

¹² Auglend (2004) s. 928-929

¹³ Bratholm (1995) s.149-150, Olsen (1985) s. 118

¹⁴ Rt. 1970.1045 s. 1047-1048

¹⁵ Auglend (2004) s. 926

¹⁶ Olsen (1985) s. 118

¹⁷ Olsen (1985) s. 119

¹⁸ Bratholm (1995) s. 149, Rt.1930.1312

2.3 Skyldkravet

Skyldkravet i bestemmelsen er forsett, selv om ”søger at formaa” kan gi inntrykk av det kreves hensikt¹⁹. Det betyr at gjerningspersonen enten må være fullstendig klar over at han står ovenfor en offentlig tjenestemann, eller han finner det overveiende sannsynlig at det er en offentlig tjenestemann. Herunder må gjerningspersonen være inneforstått med at han ved sin maktbruk, hindrer hans tjenestehandling. Ordlyden i bestemmelsen innebærer ikke at hensikten til gjerningspersonen er å hindre tjenestemannen, det er nok at gjerningspersonen forstår eller regner det som overveiende sannsynlig at han faktisk gjør det. Skulle gjerningspersonen derimot utøve slik maktbruk ovenfor en sivil politimann, uten å forstå eller regne det som overveiende sannsynlig at vedkommende var en offentlig tjenestemann, vil ikke hans villfarelse kunne medføre anvendelse av bestemmelsen, jfr. strl.§ 42.²⁰ Dette illustreres i Rt.2008.193 hvor det ble sagt følgende;

”Så lenge tiltalte var klar over at hun sparket en polititjenestemann under utførelsen av en tjenestehandling, vil det naturlige utgangspunkt måtte være at hun samtidig var klar over at hun søkte ham i å utføre tjenestehandlingen. Uttalelsen om at hennes ønske var å få ham til å trekke seg noe tilbake, ikke å hindre ham i å få roet situasjonen, er ikke en tilstrekkelig begrunnelse for å fravike utgangspunktet”.

Det fremgår i Rt. 1929.84 dersom gjerningsmannen er bevisst over at han hindrer en tjenestemann under en tjenestehandling, oppfyller dette til forsettskravet for skyld. Det kreves samtidig at den offentlige tjenestemannen er tydelig legitimert (gjerne ved bruk av uniform eller tjenestebevis), slik at det ikke er mulig å misforstå at det er en offentlig tjenestemann, ettersom gjerningsmannen kan gå fri av straffebudet dersom han ikke visste om eller ville hindre en tjenestehandling.²¹ Dersom gjerningspersonen på grunn av selvforskyldt rus er bevisstløs, vil ikke dette føre til utelukkelse av anvendelse av strl.§ 127. Dette ble også fastslått i Rt.1958.309, da gjerningspersonen skal straffes som om han var edru.²²

Det foreligger etter ordlyden som nevnt, ikke noe forsøksstadium. Forbrytelsen er fullbyrdet allerede ved forsøket - når gjerningspersonen har forstått eller ansett det som overveiende sannsynlig at han hindrer en offentlig tjenestemann i sin tjenestehandling, vil skyldkravet være oppfylt.²³ I Rt.1938.823 griper tiltalte tak i armen til lensmannen i et forsøk på å fjerne ham fra døren, for så å slå etter lensmannen da han ikke fjerner seg fra døren. Slaget treffer ikke lensmannen. Høyesterett har lagt til grunn at det foreligger vold mot politimann i henhold til strl.§ 127, men sier at volden er å anse som liten, og dermed ligger i grenseland for hva som kan antas å inngå i strl.§ 127. I andre straffebud kunne dette blitt ansett som en forsøkshandling, men i behovet for vern av offentlig myndighetsutøvelse, finnes det ikke et forsøksstadium. Alle forsøk på vold vil dermed bli omfattet som faktisk vold.²⁴

¹⁹ Bratholm (1995) s. 147 og Rt.1929.84 s.86

²⁰ Auglend (2004) s. 927-928

²¹ Rt. 1929.84 s. 86

²² Auglend (2004) s. 928, Bratholm (1995) s. 152, Rt. 1958.309 s.311

²³ Bratholm (1995) s. 151, Kjerschow (1930) s. 359, Auglend (2004) s. 927

²⁴ Rt.1938.823 s. 824

2.4 Medvirkning

Medvirkning er særskilt nevnt i bestemmelsens første ledd, og straffes følgelig på lik linje med den som er pågangsdriver.²⁵

2.5 Offentlig påtale

Det er gjeldende rett at påtalen etter overtredelser strl.§ 127 ubetinget er offentlig, jfr. strl.§ 77. Det samme er også tilfelle for strl.§§ 128 og 326 - redegjørelse av disse vil jeg komme tilbake til under punkt 5. I andre tilfeller med vold mot politiet, hvor forholdet er av mindre alvorlig grad, blir forholdet ofte subsumert under strl.§ 326 i stedet, selv om forholdene herunder kunne vært ført under strl.§ 127.²⁶ Det er statsadvokaten som tar ut påtalen, for å reise tiltale etter strl.§ 127. Om forhold i relasjon til strl.§ 326 og strl.§ 228, kan derimot politiet etter strprl.§ 67 ta ut tiltale. Det enkle utgangspunkt er at påtalespørsmålet i en forbrytelsessak avgjøres av statsadvokaten.

2.6 Foreldelsesreglene

Hovedregelen er at foreldelsesfristen etter strl.§ 67 avhenger av maksimumstraffen i det aktuelle straffebudet. I dette tilfellet vil dermed foreldelsesfristen være ti år, der maksimumsstraffen på fem år der det foreligger samvirke, vil bli aktuell. Foreldelsesfristen vil videre ligge på fem år, med et utgangspunkt med en strafferamme på tre år, etter strl.§ 127.

²⁵ Bratholm (1995) s. 151

²⁶ Auglend (2004) s. 931

3 Voldskravet

3.1 Hovedkravet når det gjelder vold

Lovbestemmelsen inneholder ingen legaldefinisjon av "vold" i henhold til vold mot offentlig tjenestemann. Dette innebærer at begrepet må tolkes, og det vil da være naturlig å ta utgangspunkt i den språklige forståelsen av ordlyden, samtidig som en også kan se på tidligere rettspraksis.

Det er flere bestemmelser i straffeloven som straffer for bruken av vold. Strl.§ 228 omhandler som nevnt legemsfornærmelser, mens strl.§ 326 normalt blir subsidiær i forhold til den strengere bestemmelsen i strl.§ 127. Strl.§ 127 kommer til anvendelse der hindringen av tjenestehandlingen blir utført ved vold. Strl.§ 192 kommer til anvendelse ved tilfeller av voldtekt. De nevnte bestemmelser er alle ulike i henhold til voldsbegrepet, noe som viser at det er sentralt å tolke voldsbegrepet i lys av den enkelte straffebestemmelses karakter. Det vil dermed bety at grensen for hva som utgjør vold vil kunne variere fra hver enkelt bestemmelse. Ordlyden i strl.§ 127 fremgår annerledes enn det som fremgår av ordlyden i strl.§ 228. I strl.§ 228 er det et krav om at gjerningspersonen har utøvd vold mot en annens person eller på annen måte fornærmet ham på legeme. Dette tilsier at voldskravet ikke er like høyt her som i strl.§ 127, ettersom det er snakk om en fornærmelse i strl.§ 228. Det er klart at fornærmelsen etter strl.§ 228, må være fysisk og på huden. Strl.§ 127 krever en liten kraftanstrengelse, samtidig som den må hindre tjenestehandlingen.

Bestemmelsene i straffeloven som tar sikte på å verne den offentlige tjenestehandling, er spesielt viktig for særlig politimenn, som i stor grad er pålagt oppgaver som innebærer konfrontasjoner med publikum hvor det ofte er nødvendig med fysisk maktbruk.²⁷ Jeg vil i det følgende gjøre rede for de ulike elementene i voldsutøvelsen, for å se nærmere på hva som kreves av en handling for at det anses som vold i relasjon til strl.§ 127. Disse elementene må sees under ett, og vil med dette gi et helhetlig bilde av hva som kreves av en voldshandling for å rammes av virkeområde til strl.§ 127.

3.2 Det fysiske element

Et spørsmål som gjør seg gjeldende er om det er en forutsetning at handlingen gir et fysisk utslag hos (som eksempel her) politimannen, for at strl.§ 127 skal kunne anvendes. Dersom dette ikke er tilfellet, vil psykiske reaksjoner kunne anses som omfattet av bestemmelsen. Det er allerede fastslått at strl.§ 127 ikke har noen legaldefinisjon av begrepet vold. En naturlig språklig forståelse av ordlyden vil være at uttrykket "vold" i strl.§ 127, retter seg mot en fysisk voldshandling rettet mot en person, og ikke en gjenstand (etter omstendighetene kan imidlertid en handling som i første omgang rammer en gjenstand, i realiteten være rettet mot en person – kommer tilbake til dette senere i oppgaven).

En slik oppfatning er godt styrket i juridisk teori, hvor det blant annet blir nevnt at en voldshandling som egentlig kan anses som "ubetydelig", ikke bør anses som tilstrekkelig etter voldskravet i strl.§ 127. Dette med bakgrunn i at en har strl.§ 326 å falle tilbake på. Videre menes det at det bør kunne konstateres et angrep, før en anvender strl.§ 127, slik at det ikke bare foreligger en ulydighet. For eksempel vil det være å anse som vold mot en tjenestemann,

²⁷ Auglend (2004) s. 916

der gjerningspersonen river seg løs fra politimannens grep under en pågripelse. Men det samme kan ikke sies der gjerningspersonen holder seg fast i en lyktestolpe, for å forhindre pågripelsen av seg selv. Det blir bemerket at vold må anses som en handling som er *følbar* for tjenestemannen – herunder for eksempel slag, spark, holding, steinkasting og lignende.²⁸

Ser vi på avgjørelsen i Rt.1963.449, kan en liten sammenligning med Rt.1913.2 gjøre seg interessant. Her har tiltalte under pågripelsen gjort motstand ved å sette begge ben i bakken mens han stritter imot pågripelsen. Høyesterett anså ikke dette som vold etter bestemmelsens forstand, selv om tiltalte i tillegg slengte kraftig på overkroppen. Denne sammenligningen er interessant på bakgrunn av at det er forholdsvist likt situasjonstilfelle, og det er samme lov som anvendes. Det kan være tilfelle at det i den siste avgjørelsen har blitt ansett som en mer passiv motstand, ettersom han kun har stått med bena bestemt i bakken, og dermed ikke dømt like strengt der den andre tiltalte har satt bena sine i døråpningen. Passiv motstand vil ikke omfattes av voldsbegrepet i strl.§ 127, dette kommer jeg kort tilbake til på punkt 3.5. Kjerschow mente som nevnt at ”*enhver følbar fysisk innvirkning på person, uten at den dog behøver å være av noen nevneverdig styrke*” var definisjonen på vold²⁹. Rettssetningen må derimot ikke trekkes for langt. Det må gjøres forskjell på ulike fysiske handlinger som gjør at tjenestemannen mister fokuset på arbeidsoppgavene sine. Det blir opp til domstolene å foreta en skjønnsmessig vurdering av en slik grensdragning. Blir for eksempel politimannen pirket forsiktig og overraskende på skulderen slik at han snur seg brått og mister fokus, kan ikke dette kategoriseres for vold bare fordi handlingen er fysisk følbar. Kjerschow sitt syn på vold kan dermed gi uttrykk for at en nedre grense for hva som skal omfattes av voldsbegrepet i henhold til strl.§ 127 ikke er så høy, og sett ut ifra en antitetisk tolkning, at psykiske reaksjoner ikke omfattes av begrepet i henhold til denne bestemmelsen. Det kan dermed være gode grunner som taler for at slike tilfeller kan omfattes av en mildere straffebestemmelse som strl.§ 326. Dette til tross for at tjenestemannen får en fysisk reaksjon som følge av handlingen.

Dersom det kan konstateres at tjenestemannen er kommet til skade, er det ikke mye som skal til før strl.§ 127 kommer til anvendelse, ettersom terskelen ligger lavt. I slike tilfeller vil det fysiske ubehaget i tillegg ligge relativt høyt. For eksempel ble det i Rt. 1994.1678 fastslått vold mot politimann da domfelte bet politimannen så hardt i fingeren at han fikk et åpent sår og blødde. Likedan ble det dømt til vold mot politiet i Rt.1990.928, da domfelte stakk to fingre inn i øyet til tjenestemannen under et basketak. Dette førte til intense smerter, og var følbart i to uker for politimannen. Denne voldshandlingen ble ansett som alvorlig, da handlingen i verste fall kunne påført varige skader på øyet til politimannen.

3.2.1 Gripe tak og dytting

Det kan også være aktuelt å se hvorvidt det å gripe tak i en politimann eller dytte ham, vil omfattes av begrepet ”vold” i relasjon til strl.§ 127. Dette er typisk i tilfellene hvor gjerningspersonen griper tak i politimannen for å forhindre pågripelse av kompisen sin. Et slikt grep rundt for eksempel armen til politimannen, vil i sammenligning med reelle slag og spark, være en mild form for maktanvendelse. Etter Høyesteretts praksis ligger imidlertid terskelen lavt, og det er ikke mye som skal til før bestemmelsen blir anvendt.

²⁸ Bratholm (1995) s. 146, Kjerschow (1930) s. 360, Auglend (2004) s. 921 og 923

²⁹ Kjerschow (1930) s. 360

At terskelen ligger lavt viser seg i en kjennelse fra Høyesterett i Rt. 1973.1451. Her ble politimannen nødt til å legge gjerningspersonen ned på gulvet bak i arrestbilen ettersom han var alene med ham, og gjerningspersonen var urolig og hissig. Kameraten til vedkommende trekker da konstabelen to ganger i armen. Byretten fant det ikke bevist at dette ble gjort for å få løslatt kameraten som ble lagt ned, og la til grunn at det ble gjort for å hjelpe gjerningspersonen opp i sittende stilling. Høyesterett la til grunn at byrettens forståelse av bestemmelsen var riktig.³⁰ Høyesterett uttaler ingenting om handlingens styrke, men det fremgår av byrettens dom at den er av beskjed karakter. Følgelig er det nærliggende å tro at trekkingen i armen har vært utført med liten styrke.

Avgjørelsene som er nevnt tilsier at det kreves en viss kraftanstrengelse i grepet for at handlingen skal rammes av strl.§ 127. Der en person bare griper om armen til en tjenestemann uten å gjøre noe mer, må det antas at handlingen vil falle utenfor bestemmelsens område.

Det kan også skje at gjerningspersonen gir en politimann en lett dytt i ryggen, slik at politimannen ikke får utført sin tjenestehandling. Det kan tenkes at politimannen står klar til å ta en mistenkt, idet han får en dytt i ryggen og faller fremover. Dette kan gjøre at mistenkte blir oppmerksom på politimannen og kommer seg unna. Er det en kraftig dytt som blir gitt, kan straffverdigheten etter strl.§ 127 kunne sies å være den samme som ved et slag³¹ – gjerningspersonen oppnår det han ønsker, å forhindre en tjenestehandling. De allmennpreventive hensyn må kunne sies å støtte opp om dette, så fremt dyttet ikke er av en særdeles mild karakter. Da vil den preventive effekten kunne forsvinne og bestemmelsen i strl.§ 326 nr 1 eller strl.§ 128 i noen tilfeller, vil være overflødig. Det er uklart hvor grensen går, og grensdragningen i slike tilfeller vil bero på en konkret skjønnsmessig vurdering av domstolene i hvert enkelt tilfelle. Det som er sikkert er at grensen ligger lavt. Auglend med flere er i den oppfatning om at tiden er inne for å rive seg løs fra den gamle læren om at ”en hvilken som helst liten kraftanvendelse”³² skal omfattes av strl.§ 127 og hevder at de helt ubetydelige voldsanvendelser bør holdes utenfor lovområdet til strl.§ 127.³³ Motsetningsvis kan det nevnes at det ikke oppnås *urimelige* resultater ved anvendelsen av denne gamle rettsbelæringen, ettersom de andre vilkårene i bestemmelsen vil sette en skranke for hva som kan regnes som straffbart i henhold til bestemmelsen. Høyesterett konkluderer gang på gang med at ulike handlinger rammes av strl.§ 127, men at handlingen derimot ikke har vært egnet til å påvirke tjenestehandlingen, eller at tjenestehandlingen anses for avsluttet i det voldshandlingen inntrer.³⁴

3.3 Den nedre grense

Men det er ikke alle tilfeller som er like alvorlige som overnevnte, og spørsmålet blir hvor den nedre grense skal gå, i forhold til det fysiske elementet. Det reises tvil i juridisk teori³⁵ om at alle typer legemsfornærmelser som omfattes av strl.§ 228 kan rubriseres under strl.§ 127. Dette på bakgrunn av at ordlyden i strl.§ 228 tilsier at legemsfornærmelser fremkommet ved ”vold og på annen måte” rammes under bestemmelsen, mens ordlyden i strl.§ 127 kun opp-

³⁰ Auglend (2004) s. 923 og Rt. 1973.1451

³¹ Auglend (2004) s. 923

³² Rt. 1922.73

³³ Auglend (2004) s. 923

³⁴ Jfr. Rt.1999. 240

³⁵ Auglend (2004) s.922

stiller alternativet ”vold”. Sett ut ifra ordlyden skulle dette kunne tilsi at de tilfellene med typisk påvirkning som omfattes av strl.§ 228 andre alternativ, skulle ramle utenfor bestemmelsesområdet tilhørende strl.§ 127. Dette vil være tilfeller hvor det skaper vemmelse eller annet ubehag på legeme til tjenestemannen, som for eksempel fremskaffes ved å frembringe en øredøvende lyd nærme øret, bruke stinkbomber, bruk av bedøvende midler eller lignende.³⁶ Handlinger av en slik karakter vil uansett fanges opp av virkeområde til strl.§ 326.

Kjerschow derimot, mener at vold er ”enhver følbar fysisk innvirkning på person, uten at den dog behøver å være av nogen nevneverdig styrke”. Herunder mener han, i motsetning til Auglend, at vold omfatter både legemsfornærmelser etter strl.§ 228, legemlig tvang og innesperring, samt bedøvelse ved narkotiske midler dersom tjenestemannen har vært tvunget til inntaket.³⁷ Angående bedøvelse ved narkotiske midler vil rettssikkerhetshensynet tale mot anvendelse av tilfellet under strl.§ 127, med grunnlag i at det vanskelig kan kategoriseres som vold, sammenlignet med andre situasjoner. Derimot vil de allmennpreventive hensynene stå sterkt gjeldende for en utvidende fortolkning av lovbestemmelsen. Når det i tillegg er snakk om et ulovlig narkotisk stoff, øker straffverdigheten av handlingen, sett at det er et betydelig narkotikum.

En dom avsagt i Borgarting lagmannsrett, der to tilsynsførere ble hensatt i avmakt som følge av bedøvende midler og pepperspray, gir eksempel på at bedøvelse eller lignende av en tjenestemann blir straffet. I denne saken ble tilsynsførerne i en barnevernssak, servert kaffe hos foreldrene som skulle ha samvær med barnet. Kaffen de fikk servert var iblandet sovetabletter som inneholdt diazepam, dette er etter straffeloven å anse som gift. Deretter får den ene tilsynsføreren kastet noe krydderlignende i ansiktet, før de begge blir sprayet med pepperspray. Følgene av denne handlingen er at tilsynsførerne får pustebesvær og svie i øynene, og må anses å være hensatt i avmakt eller lignende tilstand. Lagmannsretten legger til grunn at de begge to, som følge av dette overfallet, ble påført legemsskade i lovens forstand – strl.§ 229. Sammenholdt med den psykiske skade og varighetene av sykemeldingene fastslått at de også var påført skade på helbred i lovens forstand. Lagmannsretten mener at de involverte var klar over og inneforstått med at tilsynsførerne ville bli satt ute av stand til å bevege seg og tilkalle hjelp, som en følge av den såkalte ”passiviseringen”. Det måtte dermed være klart eller overveiende sannsynlig at de ville bli påført legemsskade.³⁸ I tillegg var det utøvd vold i form av frihetsberøvelse og slag, samt fastteiping som ble dømt under strl.§ 127. Likedan kan det tenkes dersom tjenestemenn hadde fått i seg for eksempel sovemidler. Også disse ville til slutt gjort at tjenestemennene var hensatt i avmakt, da de ikke ville fått utøvd sin tjenestehandling. Det er dermed gode grunner som kan tale for at slike tilfeller, hvor offentlige tjenestemenn blir hensatt i avmakt, kan få anvendelse etter strl.§ 127, noe som til dels er støttet opp i den juridiske teori.³⁹ Andenæs peker på at motivene kan tilsi at for eksempel ”øresønderrivende lyd” eller andre handlinger hvor det oppstår legemlig ubehag, vil kunne omfattes av strl.§ 228 og alternativet ”paa anden Maade fornærmer ham paa Legeme” og ikke under ”vold” i strl.§ 127.⁴⁰ Likeledes vil en sjokkartet påvirkning av andre sanser etter en handling, omfattes etter strl.§ 228 på samme måte.⁴¹

³⁶ Auglend (2004) s. 922

³⁷ Kjerschow (1930) s. 360

³⁸ LB-2011-93312

³⁹ Kjerschow (1930) s. 360

⁴⁰ Andenæs (1996) s. 44

⁴¹ Andenæs (2008) s. 63

Det blir også et spørsmål om *alle* fysiske handlinger mot en politimann skal anses som vold etter strl.§ 127, eller om handlingen krever en viss styrke for å bli rammet av bestemmelsen. Spørsmålet kan illustreres på følgende måte; dersom gjerningspersonen kommer med skjellsord mot en politimann, og samtidig presser hånden sin i brystet på politimannen, vil dette være en handling av vold som rammes etter strl.§ 127? Det er helt klart at handlingen vil være følbart for politimannen. Men spørsmålet er om *styrken* av handlingen kan sies å være sterk nok til å havne under bestemmelsen. En naturlig språklig forståelse av ordlyden vil tilsi at det må foreligge en viss kraftanstrengelse fra gjerningspersonen for at handlingen skal rammes av bestemmelsen. Det ville være lite hensiktsmessig at ”enhver” fysisk kontakt mellom gjerningspersonen og offentlig tjenestemann skal rammes som vold, etter strl.§ 127 uavhengig av kraftanstrengelsen. Kjerschow fremmer i sin rettssetning at det må kategoriseres som vold når det er snakk om ”enhver følbart fysisk innvirkning på person, *uten at den dog behøver å være av nogen nevneverdig styrke*”(min uthevning).⁴² Dette vil være en vid definisjon hvor nærmest ”enhver” fysisk kontakt mellom gjerningspersonen og tjenestemannen vil være å anse som vold. Dette utgangspunktet er nå strammet inn, og det er lagt til grunn at handlingen er nødt til å ha en viss styrke for å skulle rammes som ”vold” etter strl.§ 127.⁴³

Rettssetningen til Kjerschow blir illustrert gang på gang, der voldsbegrepet etter strl.§ 127 skal fastsettes, der det heter seg at med vold; ”*forstås en hvilken som helst kraftanvendelse, stor eller liten, mot en person for å overvinne en hindring eller motstand eller å tvinge*”. Rettsbelæringen er godtatt av Høyesterett i Rt. 1922.73, og den gir en føring på at terskelen for vold ligger lavt, men den gir ikke videre noen definisjon av hva som skal kreves etter begrepet.⁴⁴ Utgangspunktet som ble fastslått i Høyesterett i 1922 ble styrket i Rt. 1930.1312. Her ble det fastslått at det var uten betydning for anvendelse av strl.§ 127 ”hvilken grad av styrke eller voldsomhet den maktanvendelsen har hatt som har vært øvet for at hindre vedkommende tjenestehandling”.⁴⁵

Den helt ubetydelige voldshandlingen kan i dag betraktes som tilstrekkelig for å ramme voldsbegrepet i strl.§ 127. Det kan stilles spørsmål om ikke det bør settes en grense til maktanvendelsens styrke, slik at det skapes en nedre grense for strl.§ 127, særlig med sikte på at straffeloven har § 326 nr 1 å falle tilbake på i de ”mildere” tilfellene. Støtte for å definere en nedre grense i relasjon til strl.§ 127 støttes i både juridisk teori og rettspraksis. Eksempler fra rettspraksis finnes blant annet i Rt.1983.239 der en mann hadde slått rundt seg med en stakk for å hindre pågrepelse. Han ble dømt til en utsettelse av fengselsstraffen med en prøvetid på to år med bakgrunn i at strl.§ 127 skal omfatte alvorlige voldshandlinger. Høyesterett uttalte at ”*det kan være en noe tvilsom subsumsjon når byretten har anvendt straffeloven strl.§ 127 på det forhold at han slo om seg med en stakk for å hindre pågrepelse. Forholdet synes å ligge nærmere den noe mildere strl.§ 128*”⁴⁶. Behovet for en slik nedre grense sees også i Rt.1983.823, der vold som besto i å gripe tak i lensmannens armer og søke å få ham bort fra døren, likesom siktede også slo etter lensmannen, av Høyesterett betegnes som ”*å ligge på grensen av hvad der kan antages å gå inn under straffelovens strl.§ 127*”⁴⁷.

⁴² Kjerschow (1930) s. 360

⁴³ Auglend (2004) s.922

⁴⁴ Ibid. s. 923

⁴⁵ Rt. 1930.1312 s. 1312

⁴⁶ Rt. 1983.239 s. 240 og Auglend (2004) s. 924

⁴⁷ Rt. 1938.823 og Auglend (2004) s. 924

Et mye diskutert tema, har vært om spytting kan anses for vold i relasjon til strl.§ 127. Etter den ”tradisjonelle” definisjonen av vold – enhver følbar fysisk innvirkning på person – har det blitt hevdet i juridisk teori at spytting må omfattes under begrepet vold i relasjon til strl.§ 127⁴⁸. Samtidig har det også blitt bestridt og hevdet, at man har strukket rekkevidden av bestemmelsen for langt slik at spytting dermed må rammes som forulemping etter strl.§ 326 nr 1 og ikke som vold etter strl.§ 127.⁴⁹ Rettspraksis i de senere år må kunne sies å ha avklart spørsmålet, hvor praksis viser at spytting blir omfattet under begrepet vold i henhold til strl.§ 127. Det er fastslått i Rt. 1999.240 s. 242 at spytting er å anse som en grov krenkelse, og uten tvil må anses som omfattet av straffeområdet til strl.§ 127. Det må videre kunne antas at det å bli spyttet rett i ansiktet anses som grovere, enn om en gjerningsperson som ligger på bakken spytter på skoen til en offentlig tjenestemann. For det første øker det faren for overførbare sykdommer via væske, samt at det føles nedverdiggende for en tjenestemann å bli spyttet i ansiktet. Spytt som er rettet mot og treffer uniformsklær, må antas å oppfattes krenkende og vil også rammes av bestemmelsen i strl.§ 127. Der en gjerningsperson er under kontroll på bakken og i frustrasjon spytter på skoen til en tjenestemann som står ved siden av, kan vanskelig tenkes at det oppleves like nedverdiggende som det å bli spyttet i ansiktet, og kan neppe rammes av bestemmelsen.

Avgjørelser som kan illustrere dette er blant annet Rt.1999.240. I denne saken spyttet gjerningspersonen politimannen som satt rett ovenfor han, i ansiktet. Under avgjørelsen av om spyttingen var å anse som vold i henhold til strl.§ 127, delte Høyesterett seg i to, hvorav flertallet på tre fant at voldsbegrepet omfattet spytting. Annenvoterende uttalte at ”det å spytte på noen er en grov krenkelse, og jeg kan vanskelig se at straffverdigheten av spytting skal være mindre enn av slag”⁵⁰. Annenvoterende støttet sitt syn på juridisk teori, og viste spesielt til Kjerschow sin rettssetning om at enhver fysisk innvirkning på person må omfattes. Det ble dermed avklart av spytting omfattes av begrepet, men gjerningspersonen ble derimot ikke dømt for dette da flertallet mente at spyttingen ikke hadde hindret tjenestehandlingen da han allerede var arrestert og på vei til arresten da spyttingen skjedde. Flertallets uttalelse viser at spytting skal anses like strengt som ved et slag.

Motsetningsvis vil rettssikkerhetshensynet tale mot en slik sammenligning – slik begrepet ”vold” blir brukt i dagligtalen vil ikke spytting omfattes. Hensikten med strl.§ 326 nr 2 er å straffe den som utøver ”fornærmelig Adfærd”. Spyting ville vært mer naturlig og anvende her enn i strl.§ 127 – sett ut ifra ordlyden. En avgjørelse som støtter avgjørelsen i Rt.1999.240, om at spytting skal omfattes i begrepet ”vold” er en avgjørelse fra Borgarting lagmannsrett i nyere tid. Lagmannsretten gir i LB.1997.1296 uttrykk for ”at formålsbetraktningene tilsier at ordet vold må omfatte spytting for å oppnå det vern som offentlige tjenestemenn er ment å ha etter strl.§ 127. Det synes også å ha vært en fast oppfatning i teorien i moderne tid at spytting omfattes av voldsbegrepet i straffeloven § 127”. Videre vektla lagmannsretten at ”overføringer av sykdommer gjennom spytt er et økende problem som tilsier et sterkere strafferettslig vern for offentlig tjenestemann”.⁵¹ Det er dermed fastslått i rettspraksis at spytting er omfattet i begrepet ”vold” i relasjon til strl.§ 127 med bakgrunn i vernet for offentlige tjenestemenn.

⁴⁸ Bratholm (1995) s. 146

⁴⁹ Auglend (2004) s. 922

⁵⁰ Rt. 1999.240 s. 242

⁵¹ LB-1997.1296

3.4 Passiv eller aktiv motstand

Så kan det stilles spørsmål om det er avgjørende at handlingen er aktiv, eller om de passive handlingene også vil omfattes av lovområdet tilhørende strl.§ 127. Eksempel; I forbindelse med en pågripelse klamrer gjerningspersonen seg fast i en stolpe, og tviholder seg fast i denne. Dette innebærer at det blir politimannens jobb å få gjerningsmannen løs fra stolpen slik at de kan pågripe han. Det er klart at gjerningspersonen ikke utfører en aktiv voldshandling mot politimannen, men kan dette likevel sies å utgjøre vold?⁵²

I det overnevnte har det kommet fram at blant annet spark, slag, bitt, grep og spytting er å anse som vold etter strl.§ 127. Alle disse handlingene er handlinger av fysisk karakter som har krevd en viss innsats fra vedkommende. Når en ser på begrepet "vold" i den naturlige språklige forståelse vil disse redegjørelsene stemme greit overens med begrepet, på grunnlag av at det er naturlig at det kreves en viss aktivitet for å utføre handlingen. Dette er også tydelig i flere dommer fra Høyesterett, hvor det kreves en aktiv handlingen for at bestemmelsen i det hele tatt skal kunne anvendes. Dette er noe som særlig har vært knyttet til de tilfellene der det er motstand ved pågripelse. Høyesterett har forutsatt at motstanden er av en *aktiv karakter* for at bestemmelsen skal komme til anvendelse, se blant annet Rt. 1986.866 og Rt. 1963.449.⁵³ Klare tilfeller på slik aktiv motstand vil være slag og spark, men også løsrivelse eller forsøk på løsrivelse vil omfattes som vold i relasjon til strl.§ 127. Kjerschow presiserer at en må kunne konstatere at det foreligger et angrep, og ikke bare en ulydighet.⁵⁴ På bakgrunn av overnevnte eksempler kan utgangspunktet sies å være at aktiv motstand under en pågripelse vil omfattes av begrepet vold i lovens forstand etter strl.§ 127. Som oftest vil slik motstand være "å stritte imot", som oftest ved aktiv bruk av armer og/eller ben. Det vil følgelig være unntaksvis at slike handlinger faller utenfor bestemmelsen.

Dersom aktiv motstand omfavnes av strl.§ 127, hva så med den handlingen som er passiv motstand? Spørsmålet er om den type motstand også i enkelte tilfeller vil omfattes under voldsbegrepet i lovens forstand etter strl.§ 127. Passiv motstand ved en pågripelse vil være tilfeller som for eksempel at vedkommende klamrer seg fast til et gjerde, eller ligger konsekvent rakt ut på bakken. Domstolene har ikke vært villig til å betegne motstand mot arrestasjon som vold mot politiet så lenge motstanden har vært av passiv art og en ubetydelig voldsanvendelse.⁵⁵ For å kunne anvende strl.§ 127 må en konstatere at det foreligger et angrep og ikke bare en ulydighet. Eksempel på ulydighet vil være at gjerningspersonen legger seg ned på bakken og nekter å reise seg, eller "gjør seg tung" når politiet ber han reise seg eller forsøker å løfte ham opp. Det vil ikke kunne betegnes som et angrep, at gjerningspersonen ikke hjelper til med å løfte seg selv opp, men heller ligger og "gjør seg tung". River derimot gjerningspersonen seg løs fra politimannen, kan det anvendes som vold etter strl.§ 127, dette fordi det vil være kategorisert som en aktiv handling.⁵⁶ Passiv motstand vil etter rettspraksis altså ikke kunne omfattes som vold etter strl.§ 127, slik som aktiv motstand kan.

⁵² Kjerschow (1930) s. 360

⁵³ Bratholm (1995) s. 147

⁵⁴ Ibid. s 147, Kjerschow (1930) s. 360, og Rt.1986.866

⁵⁵ Auglend (2004) s. 923

⁵⁶ Ibid. s 923, Kjerschow (1930) s. 360

3.5 Vold mot person

Kravet om vold mot person innebærer at gjerningspersonen forsøker å hindre tjenestemannen i å utføre sitt oppdrag, ved å fysisk forstyrre han i handlingen. Dette kan gjøres ved at gjerningspersonen enten drar en politibetjent unna en pågående pågripelse, slår til psykiatrisk sykepleier i det hun skal dele ut medisin, eller en innsatt som slår ned en fengselsbetjent idet betjenten skal låse døren til vedkommende for kvelden. Utgangspunktet er at volden utøves mot en offentlig tjenestemann, som kan føle voldshandlingen han blir utsatt for.

Høyesterett har i Rt.1922.73 godtatt en rettsbelæring av voldsbegrepet i relasjon til strl.§ 127 gjort av lagmannsrett hvor det het seg at ”ved vold forstås en hvilken som helst kraftanvendelse, stor eller liten, mot en person for å overvinne en hindring eller motstand eller å tvinge”⁵⁷ Dette vil ikke kunne anvendes som en generell forståelse av vold, da tilfellene ikke vil være like for henholdsvis strl.§§ 127 og 228, men den kan være et godt utgangspunkt for strl.§ 127.⁵⁸ Å motsette seg arrestasjon vil også kunne omfattes under begrepet ”vold”, men da er det en forutsetning at handlingen er aktiv. Dersom gjerningspersonen løsriver seg fra tjenestemannens grep vil det kunne anses som vold, men derimot vil det ikke omfattes dersom gjerningspersonen klamrer seg fast i noe eller blir liggende nede i det tjenestemannen forsøker å løfte ham opp, da dette anses for å være en passiv handling.⁵⁹ Denne motstanden kan være både umiddelbar og middelbar, så lenge tjenestemannen føler det legemlig, for eksempel der gjerningsperson fastholder en gjenstand som tjenestemannen prøver å tilegne seg. Det vil være ubetydelig om volden blir utøvd av gjerningspersonen selv eller om han bruker redskap/hjelpemiddel.⁶⁰

I Rt. 1986.866 hadde domfelte motsatt seg arrestasjon, med å forsøke å slite seg løs fra politimennenes grep. Underveis oppstår det et basketak som følge av motstanden, hvor begge politibetjentene og tiltalte ramler i bakken. På et tidspunkt får den ene politimannen et slag i magen. Høyesterett konkluderte med at slaget var fremkommet ”som et ledd i tiltaltes forsettelige, aktive fysiske motstand mot å bli anholdt, og dette må være tilstrekkelig i subjektiv henseende i relasjon til strl.§ 127”.⁶¹ Det forelå dermed vold etter bestemmelsens innhold. Høyesterett påpeker imidlertid at slaget i seg selv, etter all sannsynlighet, ville vært tilstrekkelig til å subsumere under strl.§ 127.

Et annet tilfelle hvor det forelå motstand under arrestasjon var i Rt.1913.2. Tilfellet gjaldt imidlertid under den militære straffelov § 43, der tiltalte hadde strittet så imot på vei inn i døråpningen til arresten, at korporalen måtte få hjelp til å få tiltalte inn. Ettersom at tiltalte gjorde så mye motstand ble det betraktet som vold mot offentlig tjenestemann etter mil. strl.§ 43 jfr. strl.§ 127. Disse to bestemmelsene er ganske like, bortsett fra at straffen i den militære straffelov § 43 er satt til seks år, i motsetning til strl.§ 127 som har opptil tre år, og fem år der handlingen er begått i forening med noen andre. Videre har mil.strl.§ 43 en straff på tre år dersom han utøver slik vold eller trusler mot en annen krigsmann.

⁵⁷ Kjerschow s 360, Rt. 1922.73 s. 74

⁵⁸ Andenæs (1996) s. 43

⁵⁹ Bratholm (1995) s. 147

⁶⁰ Kjerschow (1930) s. 360

⁶¹ Rt.1986.866 s. 866

En annen avgjørelse som viser motverge ved pågrepelse, kommer fra Agder Lagmannsrett fra 2001.⁶² Her var saksforholdet at tiltalte hadde satt seg kraftig til motverge da politibetjentene skulle føre han inn i bilen. Tiltalte hadde forsøkt å rive seg løs, ta spenntak med bena, og dytte seg bakover. Han har videre sparket i celleveggen og spyttet på betjentene som satt foran ham. Lagmannsretten har lagt til grunn at tiltalte har utøvd aktiv motstand mot politibetjentene, til tross for at han ikke har rettet slag eller spark mot politibetjentene. Lagmannsretten mener at de objektive betingelsene etter strl.§ 127 er oppfylt, og viser til Høyesteretts avgjørelse i Rt.1986.866, hvor de påpeker at tiltaltes ”aktive og fysiske motstand som foreligger, er utvilsomt å anse som vold i lovens forstand”. Det sies ikke noe om hvor mye vekt spyttingen og volden mot politibilen har hatt, så det er vanskelig å si om motstanden til å gå inn i bilen alene er tilstrekkelig til å anses som voldelig handling etter bestemmelsens forstand.

Det vil således være uten betydning om volden brukes for å forebygge tjenestehandlings igangsettelse, stanse dens fortsettelse eller hindre tjenestemannen i å oppnå sitt mål. Utgangspunktet er at det er selve foretakelsen av tjenestehandlingen som ved vold søkes hindret.⁶³

3.6 Skillet mellom middelbar og umiddelbar handling

Spørsmålet her er om det vil ha betydning for anvendelsen av strl.§ 127, at gjerningsmannen selv utøver volden eller bruker et hjelpemiddel som ledd i voldshandlingen. Det kan med andre ord sies å være en sondring mellom den umiddelbare og middelbare handlingen. Det vil derimot ikke ha betydning for skyldspørsmålet, hvorvidt det er tale om en middelbar eller umiddelbar handling. Voldshandlingen vil være ansett som en umiddelbar handling der det er gjerningspersonen selv som direkte utøver volden mot tjenestemannen. Eksempel på dette kan være at gjerningspersonen slår tjenestemannen med knyttet neve rett i ansiktet. Eller at gjerningspersonen biter tjenestemannen i fingeren. En middelbar handling vil motsetningsvis være der gjerningspersonen benytter seg av et hjelpemiddel for å utføre voldshandlingen. Her vil det ikke være noe direkte kontakt mellom gjerningspersonen og tjenestemannen da det vil være et ”mellomledd” som utøver voldshandlingen. Et klassisk eksempel på dette er der gjerningspersonen hisser hunden sin (eller andres) opp til å angripe tjenestemannen.⁶⁴ Det er fastslått i rettspraksis og juridisk teori at utgangspunktet skal være at det ikke vil ha noen betydning om gjerningspersonen utøver voldshandlingen umiddelbart eller middelbar, for at handlingen skal kunne rammes av strl.§ 127.⁶⁵ Eksempel på det klassiske middelbare tilfellet finner vi i Rt. 1992.921. Domfelte slapp sin ”schæferlignende” hund på politimennene, da de kom for å pågripe hans bror. Den ene politimannen blir bitt i armen og måtte sy ett sting.

Et annet klassisk tilfelle, er middelbar voldshandling ved bruk av bil. Høyesterett har i flere tilfeller fastslått at det foreligger en fullbyrdet forbrytelse selv om tjenestemannen ikke rammes av voldshandlingen.⁶⁶ Dette blir illustrert i Rt. 1983.652 hvor domfelte har nektet å stoppe for politikontroll, og i stedet gir gass og kjører mot politimannen fremfor å stoppe. Politimannen blir nødt til å kaste seg/løpe til siden for ikke å bli truffet. Høyesterett uttaler at

⁶² LA-2001.1942

⁶³ Kjerschow (1930) s. 361

⁶⁴ Kjerschow (1930) s. 360

⁶⁵ Ibid. s. 360

⁶⁶ Bratholm (1995) s. 147, se også pkt. 2.1

voldshandlingen rammes av strl.§ 127 selv om politimannen ikke ble truffet og uavhengig av om det i det hele tatt var poenget at han skulle bli truffet, sett fra domfeltes side. Det avgjørende var at handlingen fortsatt var rettet mot tjenestemannen og ”at situasjonen måtte oppfattes som akutt farlig og måtte få som naturlig konsekvens at politimannen vek unna”.⁶⁷ Videre vektlegges det at denne handlingen ikke kan være å anse som mindre straffverdig enn de mer typetilfellene av vold mot politiet. Også denne handlingen ble ansett som vold i relasjon til strl.§ 127.

Disse avgjørelsene vitner om at Høyesterett ikke skiller på midlene som blir brukt for å utøve vold mot polititjenestemenn. Det vil være like straffverdig om gjerningspersonen slår tjenestemannen i ansiktet med knyttneven eller hisser hunden sin på han for å angripe ham. Likeså om gjerningspersonen bruker pistol eller hendene sine for å utøve vold på tjenestemannen. Fremgangsmåten vil være like straffverdig, og det er ingen metode som er ”lempeligere” enn andre. Disse hensynene vil også gjøres gjeldende i både rettsikkerhetshensynet og det allmennpreventive hensyn. Det skal ikke være mulig å unngå voldsbestemmelsen i strl.§127 ved å utøve vold på en annen måte enn det som fremgår av en naturlig forståelse av ordlyden.

Sondringen mellom en umiddelbar og middelbar handling har også vært aktuell ved motverge under pågripelse. Kjerschow mener at det uavhengig av om handlingen er umiddelbar eller middelbar, beror på om motstanden ”blir følt legemlig av tjenestemannen” som avgjør om forholdet vil rammes av strl.§ 127.⁶⁸ En slik ”legemlig følelse” kan være når gjerningspersonen holder fast med all sin kraft i en gjenstand som tjenestemannen forsøker å ta til seg, eksempelvis en kniv eller et slagvåpen. Motsetningsvis mener Kjerschow at dersom gjerningspersonen holder igjen døren med all sin makt, for å hindre tjenestemannen fra å komme inn, er ikke dette å anse som vold med grunnlag i strl.§ 127. Her mener Kjerschow at forholdet må anses å foreligge under den mildere bestemmelsen i strl.§ 326 nr 1.⁶⁹

3.7 Formålet med handlingen

Spørsmålet som gjør seg gjeldende her er om handlingens formål kan innvirke på bedømmelsen av hvorvidt handlingen rammes av strl.§ 127 eller ikke. Dette vil gjerne være særlig aktuelt når vi befinner oss i den nedre grensen for hva som naturlig er å anse som vold. Eksempelvis der gjerningspersonen gir tjenestemannen en liten dytt i siden. Blir dette gjort under en ”kameratslig” tone, kan situasjonen anses å falle utenfor virkeområdet til strl.§ 127, kontra der dytten blir gitt for å fremkalle en provokasjon.⁷⁰

I Rt. 1922.73 godtok Høyesterett lagmannsrettens rettssetning om ”ved vold i nævnte straffebestemmelse forstaaes en hvilken som helst kraftanvendelse stor eller liten mot en person for at overvinde en hindring eller motstand eller at tvinge”. Rettsbelæringen kan i så måte gi inntrykk av at det kun er formålskravet om å overvinne en hindring eller motstand, eller der handlingen er tvingende som skal rammes av strl.§ 127.

Eksempel på en situasjon med to ulike straffverdigheter kan være der en russ kaster vannballong på en tjenestemann slik at tjenestemannen blir gjennomvåt, må avbryte arbeidet

⁶⁷ Rt.1983.652 s.653

⁶⁸ Kjerschow (1930) s. 360

⁶⁹ Bratholm (1995) s. 147 og Kjerschow (1930) s. 360

⁷⁰ Auglend (2004) s. 923

og dra for å skifte klær. Da kan en enten stå ovenfor en rampestrek fra russens side, om ”å ha det litt gøy” på andres bekostning, eller det kan være en handling som er foretatt bevisst mot en tjenestemann for å forstyrre han i hans arbeid. I begge tilfeller vil uansett målet være å treffe tjenestemannen og i begge tilfellene vil tjenestemannen bli våt dersom han blir truffet. Dersom handlingen klart begås i det formål å hindre tjenestehandlingen, er det grunner som kan tale for at handlingen skal rammes av bestemmelsen sitt virkeområde, særlig dersom handlingen faktisk påvirker tjenestehandlingen. Samlet sett blir det tydelig at anvendelse av strl.§ 127 er betinget av at formålet med voldshandlingen, har vært å påvirke tjenestehandlingen.

4 Hvem/hva voldshandlingen må være rettet mot

4.1 Offentlig tjenestemann

Lovteksten eller straffeloven i seg selv, gir ingen definisjon av vilkåret ”offentlig tjenestemann”, men det presiseres i bestemmelsens tredje ledd hvilke tjenestemenn som *også* skal anses som offentlig tjenestemann. I dag er det uklart hvor grensen av uttrykket ”offentlig tjenestemann” skal trekkes, ettersom straffeloven er uklar på dette området. Det er derimot noen momenter som kan få betydning ved vurdering av hva som utgjør en offentlig tjenestemann. Det må blant annet være tale om at tjenestemannen faktisk er tildelt en offentlig myndighet i stat eller kommune, samtidig som han er underlagt en handlingsplikt i ulike situasjoner.⁷¹ Det har også blitt reist spørsmål om vakter innenfor for eksempel et vaktelskap skal være vernet etter virkeområdet til strl.§ 127. Om de står og holder vakt utenfor et arrangement når uvedkommende prøver å bane seg vei inn, og det dermed oppstår et basketak – skal dette anses som vold mot en offentlig tjenestemann i henhold til bestemmelsen? Så langt har det blitt avvist at de er vernet etter bestemmelsen. Men, en slik voldshandling vil kunne være straffeskjerpene etter strl.§ 228.⁷²

Etter bestemmelsens tredje ledd er også militære vakter og jernbanepersonell å anse som offentlige tjenestemenn. Det er herunder også tilfelle for parkeringsvakter, fengselsbetjenter, brannmenn, helsepersonell og lignende yrker som er særlig utsatt for kontakt med publikum. En vaktmester i et offentlig bygg som eies av staten, må derimot ikke kunne sies å være vernet av en slik bestemmelse som foreligger i strl.§ 127. Det er etter rettspraksis gitt uttrykk for at det ikke er slik at ”enhver” offentlig ansatt besitter offentlig myndighetsutøvelse, i samsvar med strl.§ 127. Så selv om en vaktmester er ansatt av det offentlige, må en spørre seg om ikke det blir å trekke begrepet ”offentlig tjenestemann” noe langt, ved å si at han er beskyttet av strl.§ 127.

Høyesterett avsa en kjennelse i RT.1983.868 hvor det ble presisert at det er uklart hvor grensen av uttrykket offentlig tjenestemann skal trekkes. Høyesterett ga uttrykk for at det alminnelige utgangspunktet på definisjonen av en tjenestemann, er de personer som i kraft av valg eller ansettelse kan utøve offentlig myndighet på vegne av stat eller kommune. De som ikke har noen slik myndighet, vil dermed falle utenfor. Dermed vil ikke enhver offentlig ansatt være å anse som en offentlig tjenestemann. Begrepet ”offentlig tjenestemann” er betraktelig videre i dagens straffelov av 1902, enn det som vil gjelde når straffeloven av 2005 trår i kraft. Det er foreslått at strl.§ 127 og strl.§ 128, slås sammen til straffeloven av 2005 § 155, og ”kun gjelder for offentlige tjenestemenn som utøver offentlig myndighet”.⁷³ Den nye bestemmelsen vil dermed ikke ramme de offentlige tjenestemenn som utøver myndighet som kunne vært utøvd av en privat person.

Det er en forutsetning at en offentlig tjenestemann ikke er beskyttet der tjenestemannen *skjuler* sin identitet. Gjerningspersonen kan ikke straffes for vold der han får en feiloppfatning av situasjonen. Hvis for eksempel en spaner gir seg ut for å være en ansatt i statens vegvesen, kan ikke gjerningspersonen dømmes for vold etter strl.§ 127. Politi (for eksempel) vil ikke være beskyttet av bestemmelsen der de bevisst forsøker å skjule sin identitet. Det innebærer at

⁷¹ Bratholm (1995) s. 99

⁷² Auglend (2004) s.918

⁷³ Ot.prp. nr 8 (2007-2008) pkt. 9.3

dersom gjerningspersonen ikke er kjent med eller ikke regner det som overveiende sannsynlig at han fornærmer en offentlig tjenestemann, vil anvendelsen av strl.§ 127 kunne utelukkes på grunn av villfarelse. Men det forutsetter at villfarelsen hans ikke gjelder den rettslige vurderingen av vedkommendes status.⁷⁴

4.2 Kompetanseoverskridelse

Det er et viktig skille mellom kompetanseoverskridelse og feiloppfatning av en situasjon fra gjerningspersonens side. Spørsmålet om det foreligger kompetanseoverskridelse krever en konkret vurdering av hvilken kompetanse den offentlige tjenestemannen besitter i utgangspunktet, jfr. Rt.1953.890. Her fastslår Høyesterett at det ”*må bero på en konkret vurdering om en kompetanseoverskridelse fra den offentlige tjenestemanns side under utøvelsen av hans lovlige tjeneste, virker straffbefriende*”.⁷⁵ Når det foreligger kompetanseoverskridelse er det et forhold på tjenestemannens side som er klanderverdig, dersom han med viten og vilje overskrider denne. Dette vil føre til at det vil være mindre beskyttelse av tjenestehandlingen, da en offentlig tjenestemann ikke står beskyttet uansett hvilke handlinger han foretar seg. Har den offentlige tjenestemannen overtrådt sin kompetanse i god tro, må det foretas en rimelig vurdering om han vil være beskyttet av strl.§ 127 eller ikke.⁷⁶

4.3 Vold mot gjenstand

Spørsmålet er om volden i seg selv må være utøvet direkte mot tjenestemannen, eller om vold som rammer noe annet, kan bli omfattet av strl.§ 127. Kan en handling hvor det blir utøvd vold mot en gjenstand, favnes av straffeområdet til strl.§ 127? Følgende eksempel kan tenkes: Politiet samtaler med en gjerningsperson, idet han sparker i siden på politibilen. Sparket er gjort i sinne, spørsmålet blir om plasseringen av sparket vil ha betydning for anvendelse av strl.§ 127. Et annet eksempel kan være at gjerningspersonen nekter å stoppe for en veisperring politiet har satt opp ved bruk av sin egen bil. Er det å anse som vold dersom han kjører på en tom politibil? Utgangspunktet er at bestemmelsen rammer de tilfeller hvor vold utøves mot en tjenestemann med sikte på å hindre en tjenestehandling, eller for å få tjenestemannen til å foreta, eller unnlate å foreta, en tjenestehandling. Det sentrale her vil altså være en ulovlig handling for å *påvirke* tjenestemannen.⁷⁷ En naturlig språklig forståelse av ordlyden vil gi inntrykk av at det ikke er noe krav om at tjenestemannen selv må bli rammet av voldshandlingen, for at bestemmelsen skal komme til anvendelse. I juridisk teori derimot hevdes det at begrepet ”vold” i bestemmelsen, tar sikte på vold mot person, og ikke mot gjenstand.⁷⁸

Utgangspunktet er som allerede nevnt at volden må være utøvet mot en person (tjenestemann). Tilfeller hvor volden rammer en gjenstand, men er rettet mot en tjenestemann vil derimot kunne ramme lovområde for strl.§ 127. Dette forsterkes av strl.§ 228 som innehar tillegget ”mot person”, som blir tolket dit hen at det vil kun være handlinger som er foretatt mot en person, som vil omfattes av bestemmelsen. Når da virkeområdet til strl.§ 127 er videre

⁷⁴ Bratholm (1995) s. 152, Auglend (2004) s. 928

⁷⁵ Rt.1953.890

⁷⁶ Olsen (1985) s. 119

⁷⁷ Kjerschow (1930) s. 360, Haugen (2004) s. 111, Bratholm (1995) s.147

⁷⁸ Kjerschow (1930) s. 360, Bratholm (1995) s. 146

enn virkeområdet til strl.§ 228⁷⁹, vil det være naturlig å la vold mot gjenstand også omfattes av virkeområdet til strl.§ 127. En voldshandling kan være myntet på tjenestemannen, selv om den i første omgang rammer en gjenstand. Typisk eksempel kan være kasting av flaske mot en kjørende politibil, altså at politibilen er bemannet. Straffverdige hensyn og ikke minst allmennpreventive hensyn, vil her tale for at handlingen bør kunne omfattes som vold etter strl.§ 127. Nettopp et slikt eksempel er illustrert i Rt. 1983.1449:

”I saken her kastet domfelte 10-15 ølflasker mot den bilen lensmannsbetjentene oppholdt seg i. Denne ble truffet av splinter fra flaskene som knustes i gata foran bilen. En stein domfelte kastet traff bilen direkte. Disse handlinger var etter min mening rettet mot betjentene, og det gjelder hva enten hensikten var å treffe eller bare å skremme.”

Her fastslo Høyesterett at rettspraksis tilsier at voldshandlinger etter ulike omstendigheter likevel kan rammes av virkeområdet til strl.§ 127, selv om vedkommende tjenestemann ikke fysisk rammes av handlingen. Førstvoterende viste så til en avgjørelse tatt i Rt. 1983.652 hvor Høyesterett også her presiserte at det ikke var nødvendig at tjenestemannen ble truffet rent fysisk av handlingen, men at det avgjørende var at handlingen var rettet mot tjenestemannen.⁸⁰

Avgjørelsene viser at Høyesterett subsumerer handlingen til å omfattes av strl.§ 127, selv om handlingen ikke rammer tjenestemannen fysisk, men er myntet på tjenestemannen. Hva så med vold mot en gjenstand, hvor volden ikke er myntet direkte til tjenestemannen? Kan vold som ikke er rettet mot en tjenestemann dekkes av strl.§ 127? Teorien er splittet på dette punkt. Kjerschow mener at så lenge volden tar sikte på å rette seg mot tjenestemannen, må det sies å favne rettsområdet til strl.§ 127. Men da er forutsetningen at voldshandlingen er myntet på tjenestemannen, selv om den utøves på en gjenstand. Motsetningsvis mener Tønnesen at strl.§ 127 også kan anvendes der gjerningspersonen søker å påvirke en tjenestehandling, ved å utøve vold mot en gjenstand.⁸¹

Rettspraksis gir ikke en avklaring på spørsmålet, men det synes å være et krav om at det må foreligge en nær tilknytning mellom gjenstanden det blir utøvd vold mot, og tjenestemannen. Det innebærer at steinkasting mot en tom politibil, ikke er å anse som vold i relasjon til strl.§ 127. Sitter det derimot polititjenestemenn inni bilen er situasjonen en helt annen. I Rt. 1987.1384 hadde to politibetjenter satt opp politibilen slik at den skulle blokkere en fluktvei, for gjerningspersonen som hadde stukket av fra dem når de hadde forsøkt å pågripe ham. Gjerningspersonen kjørte bilen inn i sperringen, og presset seg forbi slik at begge bilene fikk skader. Gjerningspersonen slapp som en følge av dette unna politiet. Høyesterett slo fast at gjerningspersonen hadde overtrådt strl.§ 127, til tross for at gjerningspersonen ikke hadde ”utøvd direkte fysisk vold mot polititjenestemennene, eller tatt sikte på å gjøre det”.⁸² Avgjørelsen støtter med det opp om at vold mot gjenstand også kan omfattes av virkeområde til strl.§ 127.

⁷⁹ Bratholm (1995) s. 146

⁸⁰ Rt. 1983.652 s. 653

⁸¹ Auglend (2004) s. 925

⁸² Rt. 1987.1384 s. 1385

I Rt.1983.652 søkte politiet å stoppe en 18 år gammel sjåfør, for en politikontroll. Sjåføren stopper ikke, og kjører i stedet rett mot polititjenestemennene slik at de måtte løpe vekk. Her ble det også fastslått at en voldshandling i relasjon til strl.§ 127 kunne foreligge, selv om ikke vedkommende tjenestemann rent fysisk ble truffet av handlingen. I denne saken la Høyesterett avgjørende vekt på at ”handlingene var rettet mot polititjenestemannen, at situasjonen måtte oppfattes som akutt farlig og måtte få som naturlig konsekvens at politimannen vek unna.”⁸³ Oppsummeringsmessig kan det konkluderes med at dersom en voldshandling mot en gjenstand skal omfattes av strl.§ 127, må gjenstanden ha en nær tilknytning til tjenestemannen. For eksempel der slag gis til en bil som er bemannet av polititjenestemann. Slag mot en ”forlatt” politibil som står parkert om natten, vil falle utenfor lovområdet til strl.§ 127.

4.4 Vold mot annen tjenestemann

Et annet spørsmål som har gjort seg gjeldende i relasjon til strl.§ 127, er om vold mot en tjenestemann kan regnes som vold mot en annen tjenestemann. Rt. 1984.686 avga en kjennelse over en anke hvor domfelte hadde skutt en av to politimenn i kinnet. Umiddelbart etterpå forsøkte domfelte på nytt å avfyre et skudd, denne gang mot den andre politimannen. Av flere mulige grunner ble ikke skuddet avfyrt.

I denne saken har Høyesterett opprettholdt en rettsbelæring gjort av lagmannsretten hvor de uttalte;

*”De to polititjenestemennene utgjorde en patrulje som opererte sammen. Vold mot den ene av de to polititjenestemennene må da også betraktes som vold mot den annen i forbindelse med om det ved volden ble søkt å formå tjenestemannen til å unnlate en tjenestehandling eller hindre ham under en sådan”.*⁸⁴

Domfelte blir derimot dømt for to overtredelser av strl.§ 127. Dette medfører at kjennelsen blir uklar. At domfelte blir dømt for to forhold av vold mot tjenestemann i samme hendelse, gjenspeiles i at hver av handlingene var satt under hver sin tiltalepost, og vitner om at de her ikke anser vold mot den ene som vold mot begge. Det foreligger dermed et tilfelle av realkonkurrens, noe som jeg vil komme tilbake til i oppgavens punkt 5.7. Høyesterett vektla at volden mot polititjenestemennene var utført med overlegg, under særdeles skjerpene omstendigheter. Høyesterett legger videre vekt på at de allmennpreventive hensynene utgjør et sterkt behov for en streng reaksjon ovenfor denne handlingen.⁸⁵ Lagmannsrettens rettsbelæring som Høyesterett godtok, støtter at vold mot den ene tjenestemannen også utgjør vold i forhold til den andre tjenestemannen, uavhengig av om volden i det hele tatt har vært forsøkt rettet mot sistnevnte. Vold mot én tjenestemann vil dermed utgjøre vold ovenfor en annen i partnerskap.

⁸³ Rt. 1983. 652 s. 653

⁸⁴ Rt. 1984.686 s. 687

⁸⁵ Rt.1984.686. s. 688

4.5 Vold mot dyr – tilhørende politiet

Utgangspunktet er også her, at vold i henhold til strl.§ 127 retter seg mot vold mot person og ikke gjenstand. Spørsmål som likevel kan bli aktuelt i relasjon til strl.§ 127, er hvorvidt dyrene politiet bruker som et ledd i sin tjenestehandling, er beskyttet etter strl.§ 127. Eksempel på hvor slag og spark mot en polititjenestehund var å anse som vold i henhold til strl.§ 127 finnes i Rt. 2008. 788. Her var spørsmålet om polititjenestehunden som ble benyttet under en pågripelse, var omfattet som vold av strl.§ 127. Saksforholdet var i det tjenestemannen forsøker å få satt håndjern på tiltalte, slår og sparker han tjenestehunden i forsøk på å unndra seg pågripelse, uten å utøve vold mot tjenestemannen.

Høyesterett uttalte at det normalt var en forutsetning av volden var rettet mot en offentlig tjenestemann for å skulle kunne rammes av strl.§ 127, men kom til at dette ikke kunne oppstilles som noe absolutt vilkår. Høyesterett vektla at ordlyden i bestemmelsen gjelder for den som ”ved vold søker å hindre eller påvirke en tjenestehandling”. Herunder fastslås det videre at ”det å utøve vold mot en polititjenestehund som blir benyttet som et hjelpemiddel ved utførelsen av en tjenestehandling, og som er under tjenestemannens umiddelbare kontroll, faller innenfor en naturlig språklig forståelse av bestemmelsen”.⁸⁶

Høyesterett finner støtte i formålsbetraktningene, og fastslår at i de tilfeller hvor politiet benytter hjelp av en tjenestehund – uavhengig av om det er til hjelp under en pågripelse, eller i forebyggende øyemed – skal polititjenestemannen og hunden anses som at de opptrer i en enhet. For at formålet med strl.§ 127 skal oppnås, må dermed et angrep på tjenestehunden bedømmes på samme måte som et angrep på tjenestemannen. Vilkåret er her at hunden brukes som et hjelpemiddel i ledd av utførelsen av tjenestehandlingen.

I en dom fra lagmannsretten⁸⁷ ble det utvist samme syn som i Rt. 2008. 788. I lagmannsrettens dom ble det fastslått at tiltalte sparket polititjenestehunden for å motsette seg pågripelse. Flertallet av dommerne i lagmannsretten (alle utenom én) mente at ”politimannen og politihunden må anses som en enhet, slik at et angrep mot tjenestehunden også regnes som vold mot tjenestemannen”. De fastslo at handlingen var forsettelig, på bakgrunn av at dersom tiltalte hadde vært edru, ville han ha innsett at handlingen han foretok seg ved å sparke tjenestehunden, var egnet til å hindre tjenestemannen i å pågripe ham, altså i å utføre sin tjenestehandling. Det må således kunne trekkes en slutning om at det er noen vilkår som ligger til grunn for at dyret skal være beskyttet av strl.§ 127. Disse vilkårene, slik de fremgår av nevnte dommer ser ut til å være at, dyret og polititjenestemannen opptrer sammen ved at dyret er med og ”hjelper” til i tjenestehandlingen, dyret har nær tilknytning til tjenestemannen og at dyret opptrer i ”tjeneste”. Akkurat slik det er et vilkår at tjenestemannen opptrer i en tjenestehandling. Foreligger disse omstendighetene, skal tjenestemannen og tjenestedyret (som oftest hund, men også hest) anses som en enhet som opptrer sammen. Blir det dermed utøvd vold mot politihunden blir det å regnes som vold mot tjenestemannen, og skal dermed rammes av strl.§ 127.

⁸⁶ Rt. 2008.788 avsnitt 22

⁸⁷ RG 2000.1316

5 Beslektede bestemmelser

5.1 Innledning

I det følgende skal jeg behandle beslektede bestemmelser i forhold til strl.§ 127. I tillegg til strl.§ 127 som er behandlet foran, er det andre bestemmelser som skal ivareta offentlige tjenestehandlinger. De som gjør seg mest interessante er strl.§§ 128, 228, 326, 162 c og mil.strl.§ 43. Dette er bestemmelser som blant annet beskytter offentlige tjenestehandlinger og offentlige tjenestepersoner.

5.2 Redegjørelse av strl. § 128

Strl.§ 128 omhandler straffbare handlinger i form av trusler rettet mot en offentlig tjenestemann, eller bestikkelser for å påvirke tjenestehandlingen. Trusselen kan fremsettes skriftlig, muntlig eller ved en konkludent adferd. Det kan for eksempel være at gjerningspersonen trekker kniv eller truer tjenestemannen med et skytevåpen. Det er ikke et vilkår at det ondet som anvendes for å true rammer tjenestemannen personlig. Formålet må være at trusselen forsøker å påvirke tjenestemannens utførelse av tjenestehandlingen. Trussel mot et gissel vil således kunne ha like stor betydning som trussel mot tjenestemannen selv. Trussel om å skade familien til tjenestemannen vil også være en handling som dekkes av denne bestemmelsen. Dette bedømmes ut ifra en skjønnsmessig vurdering. Det er som oftest de ytre omstendighetene som tillegges vesentlig vekt – for eksempel sammenhengen trusselen er gitt i - ettersom det sjeldent foreligger klare bevis.⁸⁸ Skyldkravet i denne bestemmelsen er forsett, hvilket betyr at det i likhet med strl.§ 127 ikke foreligger noe forsøksstadium, jfr. ”søger”⁸⁹. Likeså vil det gjelde ved et eventuelt utjenelig forsøk hvor tjenestemannen allerede har fått utført handlingen i samsvar med sine tjenesteplikter.

Det trekkes en grense der trussel foreligger og ”trussel” i form av klager på handlingen tjenestemannen er i ferd med å foreta seg. Dersom gjerningspersonen mener det er en ulovlig pågripelse og sier at han vil klage til tjenestemannens foresatte dersom han ikke unnlater å pågripe, vil ikke dette være en trussel som kan subsumeres under strl.§ 128. Selv om det kan være ubehagelig for tjenestemannen og skape tidstap, vil det kun være å anse som en klage i anledning den foretatte pågripelse. Dersom utsagnet fra gjerningspersonen har tilknytning til den *pågående* handling, i form av for eksempel å true med å gå til avisen, må også dette anses for ikke å rammes av strl.§ 128.⁹⁰

Straffeutmålingen vil være bøter eller fengsel i inntil ett år, jfr. strl.§ 128. 1 ledd. I Rt. 1991.17 uttalte Høyesterett at det i alminnelighet reageres med ubetinget fengsel når politiet gjennom alvorlige trusler søkes hindret i å foreta tjenestehandlinger, ut fra de allmennpreventive hensynene.

5.3 Redegjørelse av strl.§ 228

Straffeloven § 228 setter strafferammer for volden i seg selv, uten at den trenger å utøves for å hindre en tjenestehandling. Bestemmelsen har slike rammer for å beskytte den enkelte mot et

⁸⁸ Bratholm (1995) s. 159

⁸⁹ Straffeloven § 128

⁹⁰ Auglend (2004) s. 933

fysisk angrep og krenkelsen av den enkelte. Bestemmelsen rammer to handlinger. Den ene der det øves vold mot en annens person, den andre der det foreligger legemsfornærmelse. Likheten for begge alternativene er at de må ramme ”en andens Person”⁹¹. Vold vil her innebære ”enhver kraftbruk mot en annen person bortsett fra åpenbare uvesentligheter”.⁹² Det stilles ikke krav til verken, skader, merker eller spesielle smerter hos vedkommende – volden kan i tillegg skje indirekte ved hjelp av en gjenstand. Typiske eksempler på vold vil her være slag, spark, skalle, klype eller lugge. Høyesterett har i Rt. 1971.882 sagt uttrykkelig at ”den vold som kan være tilstrekkelig til å bringe strl.§ 127 til anvendelse, ikke nødvendigvis er tilstrekkelig etter strl.§ 228”.⁹³ Det skal dermed mer til for å straffes for vold etter strl.§ 228.

Grensen for vold i relasjon til strl.§ 228 må trekkes skjønnsmessig og ikke bare på grunnlag av tidligere fastsatte vurderinger. Herunder er det en rekke ulike momenter som vil spille inn, deriblant er det graden av voldsomheten på volden og handlingens krenkende karakter som står sentralt i vurderingen. Omstendighetene rundt handlingen vil således ha stor betydning. Det er forskjell på å skubbe borti noen med albuene i en kø på en fotballkamp og klype kollegaen i nesen under lunsjen. Voldsbegrepet etter strl.§ 228 dekker også tilfeller der gjerningspersonen og fornærmede ikke har fysisk kontakt, da vold og fornærmelse på annen måte er likestilt under denne bestemmelsen. Eksempler på slike situasjoner kan være steinkasting mot en annen, kjøre på en annen bil/sykkel. Det vil også være legemsfornærmelse å hisse hunden sin på andre.⁹⁴

”Legemsfornærmelse på annen måte” vil bare ha selvstendig betydning der det er snakk om de mer subtile formene for legemskrenkelse, hvor det blir en skjønnsmessig vurdering av hvor mye som skal til. Spytting er et eksempel på en slik fornærmelse – dersom spyttet bare treffer klærne til fornærmede vil ikke handlingen kunne regnes som legemsfornærmelse, da bestemmelsen setter krav om at fornærmelsen må treffe ”paa Legeme”. Treffer spyttet huden, kan handlingen sees som en legemsfornærmelse. Det er heller ikke her krav om at handlingen volder smerte eller skader, som nevnt i første avsnitt.⁹⁵ Bestemmelsen sier ikke noe om skyldkravet, dermed er det forsett som er skyldkravet i henhold til hovedregelen i strl.§ 40. Rene uhell vil ikke rammes av bestemmelsen.⁹⁶

5.4 Redegjørelse av strl.§ 326

Bestemmelsen rammer flere ulike handlinger, alt i fra å stenge adgang for en tjenestemann, tappe luften ut av dekkene på politibilen, til å varsle allmennheten om en pågående farts- eller promillekontroll slik at kontrolltiltaket blir undergravet. Det er således ikke noe krav i bestemmelsen om at det må være utøvet trusler eller vold mot tjenestemannen. Disse typer hindringer må skje under selve utførelsen av en konkret tjenestehandling.⁹⁷ Bestemmelsen krever kun et minimum av aktiv handling eller sjikanering rettet mot

⁹¹ Straffeloven § 228

⁹² Haugen (2004) s. 216

⁹³ Andenæs (1996) s. 43, Bratholm (1995) s. 547

⁹⁴ Andenæs (1996) s. 44, Bratholm (1995) s. 548

⁹⁵ Andenæs (1996) s. 44 - 45 og Bratholm (1995) s. 548 - 549

⁹⁶ Andenæs (1996) s. 49 og Haugen (2004) s.216

⁹⁷ Auglend (2004) s. 934

tjenestehandlingen, for at bestemmelsen skal kunne anvendes.⁹⁸ Det er snakk om den lovlige utførelse av en tjenestehandling under strl.§ 326 nr 1, men det utelukker likevel ikke at strl.§ 326 kan komme til anvendelse selv om det er snakk om en kompetanseoverskridelse fra politiets side, dette har blitt nedfelt i Rt. 1950.350.

Ordlyden ”søger” i strl.§ 326 nr 1, innebærer at skyldkravet også her er forsett. Handlingen er fullbyrdet allerede i det gjerningspersonen *forsøker* å hindre politiet. Straffutmålingen etter første ledd er som oftest bøter, samtidig som bestemmelsen ofte anvendes i konkurrans med forbrytelsesbestemmelser som har en videre strafferamme.⁹⁹

5.5 Redegjørelse av mil.strl. § 43

Den militære straffelov § 43 er en spesial bestemmelse som tilsvare strl.§§ 127 og 128. Bestemmelsen straffer den som ved vold eller trusler forsøker å påvirke tjenestehandlingen til en foresatt eller overordnet innenfor militæret. Her er det altså militærpersonell som skal vernes. Den som opptre slik eller hindrer eller medvirker til slik handling kan medføre opptil seks års fengselsstraff. Mil.strl.§ 43 dekker derimot også området hvor en krigsmann til en annen, ved vold eller trusler forsøker å hindre ham i å utføre sin tjenestehandling som han er pålagt. Straffen for slik oppførsel er fengsel i inntil tre år. Mil.strl.§ 9 fastsetter lovens virkekrets. Her blir det fastslått at bestemmelsen gjelder for alle under rikets væpnede makt – ansatte og dertil hørende personer, unntatt tjenestemenn som er ansatt ved det militære rettsvesen.¹⁰⁰

Bestemmelsen synes å dekke lovens ordlyd som tilsvare strl.§ 128, men den avgrenser seg som sagt mot et militært personell. Bestemmelsen kan dermed ikke anvendes i konkurrans med strl.§ 127, men det vil jeg komme tilbake til under punkt 5.7.

5.6 Redegjørelse av strl.§ 162 c

Strl.§ 127 omfatter også forsøkshandlinger som fullbyrdet forsøk. I tillegg til dette er strl.§ 162 c aktuell, som gjelder for forberedelser forut for et forsøk. Straffeloven har dermed en unntaks bestemmelse fra hovedregelen om at forberedelseshandlinger ikke er straffbare. Bestemmelsen i strl.§ 162 c dreier seg om de som inngår forbund for å begå en straffbar handling. Denne bestemmelsen gjelder der det er tre eller flere som seg i mellom avtaler eller medvirker til å utføre en slik handling. Her vil handlingen om å inngå slikt forbund være straffbart og anses som fullbyrdet, i det avtalen er inngått mellom dem. Den anses fullbyrdet uavhengig av om de senere skulle ombestemme seg, og ikke gjennomføre planen likevel. Bestemmelsen gjelder kun for de som inngår et slikt forbund, innenfor en organisert kriminell gruppe. Den straffbare handlingen som planlegges må også være en handling som straffes med minst tre år i fengsel. Det betyr at dersom en kriminell gruppe planlegger å kaste stein mot politiet under en demonstrasjon men som av ulike grunner ikke gjennomfører det, vil det likevel være å anse som en fullbyrdet forbrytelse. Dette på grunn av at vold mot offentlig tjenestemann etter strl.§ 127 – det må være på det rene at å kaste stein anses som vold – straffes med fengsel i 3 år, fem år dersom det er inngått forbund om en slik handling, som det er her.

⁹⁸ Haugen (2004) s. 308

⁹⁹ Auglend (2004) s. 936 og Haugen (2004) s. 308

¹⁰⁰ Militær Straffelov § 9.

I strl.§ 60 a finnes det en generell straffeskjerpene bestemmelse, for deltakelse i organisert kriminalitet. Denne bestemmelsen vil komme til anvendelse på strl.§ 162 c, da den treffer midt i hovedregelen i bestemmelsen. For å ta stilling til om en slik organisert kriminell gruppe foreligger, vurderes gruppen ut ifra momenter som organisatorisk/hierarkisk struktur, internasjonale forgreninger, bestemte arbeidsoppgaver, egne lokaler og om gruppen står over tid. NOKAS (Rt. 2007.1056) - og Wonderboy-sakene (Rt.2008.1217) er gode eksempler på slike grupper. Grensen for det straffbare går ved forsøk som her anses som en fullbyrdet handling. Dette er for å ramme organisert kriminalitet på grunn av farlighetsgraden den innehar.

Til sist må strl.§ 162 c sees i sammenheng med strl.§ 127 første ledd siste alternativ ”i Forening med nogen anden”. Strl.§ 162 c er en bestemmelse som retter seg mot inngåelse av forbund om å utøve vold. Som jeg har skrevet over, er det straffbart allerede forut for handlingen – det er straffbart allerede ved inngåelsen av avtalen, selv om en ikke har kommet til forsøksstadiet. I henhold til strl.§ 127 er det et krav om at handlingen må forsøkes først, ikke bare avtales. Det er med andre ord ikke straffbart etter strl.§ 127, for to personer å avtale en voldshandling så lenge de ikke gjennomfører planen. Videre kreves det mer enn én, altså er det nok med to, etter strl.§ 127 første ledd, siste alternativ. I strl.§ 162 c kreves det tre eller flere personer om inngåelse av et slikt forbund for at den skal bli aktuell.

5.7 Konkurrens

Idealkonkurrens foreligger når en straffbar handling rammes av flere bestemmelser. Kan en dømmes for strl.§§ 127 og 128 dersom en truer med vold og deretter utfører voldshandlingen? Det er ikke vanlig praksis å tilføye strl.§ 128 i tillegg til en slik handling, men har gjerningspersonen framsatt trusler vil en kunne foreta en slik anvendelse. En må kunne anta at dersom en anvender strl.§§ 127 og 128, vil det være et annet straffbart forhold som foreligger, som ikke dekkes av strl.§ 127. For eksempel der trusselen er rettet mot tjenestemannens familie, samtidig som han utøver en voldshandling.

Realkonkurrens foreligger der det er flere handlinger (eller handlingen rammer flere personer) under et tilfelle. Utgangspunktet er at strl.§ 127 retter seg mot beskyttelse av gjennomføringen av tjenestehandlingen. Dersom en gjerningsperson øver vold som rammer flere personer under en tjenestehandling, er det etter strl.§ 228 flere handlinger. Men etter strl.§ 127 er ikke bestemmelsen ment å beskytte den enkelte, men selve tjenestehandlingen. Dette kan tale for at det bare skal anses som én straffbar handling, men Høyesterett har fastslått det motsatte i Rt. 1984.686 som gjennomgått tidligere. Her ble det satt opp to punkter i tiltalen for to handlinger.

I det norske rettssystemet vil en straffutmåling skje etter en helhetsbedømmelse av forholdene som foreligger. I praksis innebærer dette at det sjeldent tas særlig hensyn til om det for eksempel foreligger mange straffbestemmelser som kan anvendes. Det norske rettssystemet er her ulikt det finske; der er utgangspunktet at hvert enkelt forhold som foreligger, får hver sin straff. Dersom det skulle foreligge en handling som rammes av kravene i strl.§ 127, er det på rene at strl.§§ 229 følgende kan anvendes i tillegg til strl.§ 127, da disse rammer forholdene om grovere legemskrenkelser.¹⁰¹ Strl. § 127 og strl.§ 228 kan anvendes i idealkonkurrens. Det-

¹⁰¹ Tønnesen (1978) s. 255

te støttes både i teorien¹⁰², samt i rettspraksis – av det lille som foreligger på dette området. I Rt. 1971.882 uttalte Høyesterett at bestemmelsene i strl.§§ 127 og 228 under tvil kan anvendes ved siden av hverandre, da Høyesterett mente at de tok sikte på ulike forhold ved den straffbare handling.¹⁰³

Konkurrens blir som nevnt ikke anvendt særlig ofte i praksis. Har siktede angrepet politimannen før siktede ble arrestert, underveis på vei til arresten og mens han blir satt inn i arresten, vil alle disse tilfellene som regel bli behandlet som et forhold under strl.§ 127. Der som man derimot skulle anvende strl.§§ 127 og 228 samtidig på dette eksemplet, vil det være fordi saken er så spesiell, at en på forhånd anser det som mulig at retten vil velge å anvende strl.§ 228 til fordel for strl.§ 127 – for eksempel fordi retten mener at siktede ikke var klar over at han utøvde vold mot en politimann.

En dom fra Borgarting lagmannsrett¹⁰⁴ viser at den mil.strl.§ 43 ikke kan anvendes i konkurrans med strl.§ 127. Den mil.strl.§ 43 er en spesialbestemmelse som går foran eller i stedet for strl.§§ 127 og 128, da den omhandler militært personell, og deres beskyttelse. Innenfor det militære personell gjelder det et særlig underordningsforhold og lydighetsplikt dem i mellom, og bestemmelsen i strl.§ 127 kan derfor ikke anvendes da relasjonen mellom politi eller andre offentlige tjenestemenn har en annen relasjon seg i mellom.

¹⁰² Bratholm (1995) s. 154

¹⁰³ Rt. 1971.882 s. 883

¹⁰⁴ LB-2008-2027

6 Straffutmålingen i relasjon til strl.§ 127

6.1 Innledning

Strafferammen etter strl.§ 127 er fengsel i inntil tre år eller fem år dersom handlingen begås i forening med noen andre. Bøter eller fengsel i inntil ett år blir anvendt der det foreligger utilbørlige forhold på tjenestemannens side. Hovedregelen om vold mot offentlig tjenestemann, skal straffes med ubetinget fengsel. Rettspraksis viser at det utmåles ubetinget fengselsstraff med bakgrunn i hensynet til ”den alminnelige lovlydighet og for å beskytte politiets tjenestemenn under deres arbeid”¹⁰⁵. Det blir gjentatte ganger fastslått av Høyesterett at ubetinget fengsel må anvendes for å ivareta de sterke allmennpreventive hensynene om behovet for å beskytte polititjenestemenn (blant andre) som i vanskelige situasjoner må rykke ut. For at fengselsstraffen ikke skal anvendes krever det at det foreligger ”spesielle forhold” – det skal mye til. Slike momenter vil jeg komme tilbake til i det følgende.

6.2 Betydningen av alvorlighetsgraden av volden i relasjon til straffutmålingen

Når det er utøvd vold mot en offentlig tjenestemann som rammes av strl.§ 127, er strafferammen som nevnt fengsel i inntil tre år. Den vanlige rettspraksis er at det gis ubetinget fengsel for vold mot politiet, med mindre det foreligger helt spesielle forhold¹⁰⁶. Denne praksisen utføres på bakgrunn av de allmennpreventive hensynene som blir aktuelle ved forbrytelser etter strl.§ 127.¹⁰⁷ Dette gjør at omstendigheter som lav alder eller tidligere ustraffet, som ellers kan trekke i formildende retning, ikke har samme vekt ved forbrytelser i relasjon til strl.§ 127. Et klart eksempel på dette finnes i Rt. 1984.1351;

”Det følger av rettspraksis at det som regel skal anvendes ubetinget fengselsstraff ved overtredelse av straffelovens § 127. Dette er nødvendig av hensyn til den alminnelige lovlydighet og for å beskytte politiets tjenestemenn mot voldsanvendelse ... De domfelte var riktignok unge – 17 og 19 år gamle. Det er imidlertid ikke minst i situasjoner som den foreliggende hvor ungdommer som er mer eller mindre beruset, er samlet i flokk at politiets tjenestemenn kan være utsatt for voldsanvendelse under sitt arbeid med å opprettholde ro og orden. Ved valget mellom betinget og ubetinget fengselsstraff kan det ikke tas særlig hensyn til alderen og heller ikke til at de domfelte ikke tidligere er straffedømt. Jeg finner imidlertid at det bør legges en viss vekt på disse momenter ved fastsettelse av fengselsstraffens varighet”.

Legges listen for lavt i forhold til hva som kreves av volden, vil det kunne føre til tilfældigheter for hva som anmeldes ut ifra den enkelte tjenestemanns toleransegrense. Med tanke på at strl.§ 127 har såpass strenge reaksjoner på sine tilfeller, burde bestemmelsen være reservert for de grovere overtredelser, og la de mindre alvorlige handlingene omfattes av straffeområdet til strl.§ 326. Det vil ligge støtte for dette i både rimelighetsbetraktningene og formålsbetraktningene, å anvende tilfeller som dytting, skubbing, trekking og lignende, under den mildere bestemmelsen i strl.§ 326.¹⁰⁸ Et annet tilfelle hvor rettspraksis og allmennpreventive hensyn blir vektlagt i henhold til strl.§ 127, finnes i Rt. 2005.728. Her fikk ikke forsvarere-

¹⁰⁵ Auglend (2004) s. 930

¹⁰⁶ Rt. 1991.952 s. 953

¹⁰⁷ Auglend (2004) s. 930 og Bratholm (1995) s. 153

¹⁰⁸ Olsen (1985) s. 120

ren medhold hos Høyesterett, når han anførte at mindre grove overtredelser burde ligge innenfor området til samfunnsstraff. Høyesterett mente derimot at praksisen var ubetinget fengsel for vold mot offentlig tjenestemann, og så ikke grunn til at det skulle endres i dette tilfellet. Høyesterett bygget sin begrunnelse blant annet på de allmennpreventive hensynene som står meget sterkt i forhold til rettshåndhevelsen, og vernet for polititjenestemenn i vanskelige situasjoner, hvor de må rykke ut. Høyesterett anførte at de ikke anså hendelsen som noe bagatellmessig forhold, i tillegg til at hendelsen fant sted i det offentlige på nattetid, med berusede ungdommer. Høyesterett la heller ikke vekt i formildende retning at tiltalte hadde skjerp seg etter hendelsen, og at saken hadde brukt halvannet år på å havne i retten. Dommen var enstemmig i at samfunnsstraff ikke var aktuelt.

Dersom volden mot polititjenestemannen er ”beskjeden”, tiltalte har handlet i en akutt forvirringssituasjon, handlingen anses som en éngangsforeteelse eller handlingen skyldes spesielle opplevelser på domfeltes side, kan dette være momenter som trekker i retning av en betinget dom.¹⁰⁹ Det momentet som er en gjenganger, er tidsavstanden fra forholdet fant sted, til det blir tatt opp i retten uten at tiltalte kan bebreides for dette.

Eksempel på dette finnes i Rt. 1986.163 hvor tiltalte ble dømt til å betale en bot for vold mot en politimann. Dette til tross for at domfeltes forhold var av en slik karakter at det etter fast rettspraksis burde vært anvendt ubetinget fengselsstraff. Men på bakgrunn av at det var gått 20 mnd., fra hendelsen skjedde til saken kom opp i retten, uten at domfelte var skyld i dette, ble straffen satt til bot (subsidiært 10 dagers fengsel).

Eksempel på at personlige forhold ble avgjørende for en samfunnsstraff, finnes i Rt.2004.1961. Høyesterett fastslo at samfunnsstraff kunne idømmes for tiltalte som var 18 ½ år, til tross for at den klare hovedregel er ubetinget fengsel for vold mot politiet. Høyesterett bygget sin begrunnelse på at hendelsen ikke var av de alvorligste, da den først og fremst hadde fremmet ubehag og ikke hadde til formål å hindre pågripelsen. Bakgrunnen til tiltalte med at han ikke hadde klart seg på skolen, og som en følge av dette utviklet forbruk av lettere narkotiske stoffer, gjorde at Høyesterett anså disse forholdene til å ligge i formildende retning. Avgjørende for Høyesterett var det at de sto ovenfor en ungdom med betydelige personlige problemer, som var kommet inn i en lovende utvikling.

For øvrig sies det i rettspraksis at formålet med selve handlingen kan få betydning når det kommer til straffutmålingen. Eksempel på at formålet med handlingen får betydning illustreres i Rt. 2004.1961. Her hadde gjerningspersonen sparket til den ene tjenestemannen slik at hun, etter Tingerettens vurdering ”kun kom litt ut av balanse”¹¹⁰. Høyesterett vurderte det til at formålet med sparket ikke var å hindre pågripelse, da det skjedde etter at vedkommende var innbrakt i cellebilen med påsatte håndjern. Videre vurderte Høyesterett sparket dit hen til at det ikke var særlig hardt, på bakgrunn av at tingretten hadde lagt til grunn at politibetjenten kun kom ut av balanse. Sammenlagt med andre forhold i saken ble gjerningspersonen dømt til samfunnsstraff, blant annet fordi de ikke anså at formålet med voldshandlingen var å hindre pågripelsen.

Straffutmålingen beror altså på en helhetsvurdering av alvorlighetsgraden av volden, samt forhold på gjerningspersonens side. Men det klare utgangspunkt er at vold utøvd mot en

¹⁰⁹ Bratholm (1995) s. 153

¹¹⁰ Rt. 2004.1961 avsnitt 9

offentlig tjeneste, skal straffes med ubetinget fengsel. Samfunnsstraff for en slik overtredelse skjer høyst sjeldent.

6.3 Momenter som taler for en mildere straffutmåling

Formildende omstendigheter under en voldshandling i relasjon til strl.§ 127 vil være i tilfellene som er nevnt over; når gjerningspersonen er ung – typisk mellom 15 og 20 år. Det vil også være der handlingen begås som en éngangsforeteelse, volden som er blitt utøvd har vært beskjedent, tiltalte er i en rehabiliteringsfase, eller det har gått lang tid fra forholdet fant sted til det blir pådømt – uten at tiltalte kan klandres for det.¹¹¹ Det er derimot ofte at disse omstendighetene blir anerkjent, men at de likevel ikke veier tungt nok, mot de allmennpreventive hensynene, når det kommer til straffeutmålingen. Rettspraksisen viser at utgangspunktet med at vold i henhold til strl.§ 127 skal idømmes ubetinget fengselsstraff, opprettholdes såfremt det ikke er høyst urimelig. Eksempler på formildende omstendigheter vil følge nedenfor.

I Rt.1984.1143 ble domfelte dømt til 25 dager betinget fengsel, samt en ubetinget bot på grunn av at voldsutøvelsen var av beskjedent grad. Domfelte hadde forsøkt å hindre to lensmannsbetjenter i en pågripelse. Høyesterett fastslo at utgangspunktet i henhold til rettspraksis var at overtredelser av strl.§ 127, skulle reageres med ubetinget fengsel. De fant at det herunder, under tvil, forelå særlige grunner for å gjøre straffen betinget. Volden som var anvendt var av beskjedent utførelse, da han ”kun” hadde tatt tak i ham og holdt ham fast. Domfelte var heller ikke tidligere dømt for voldsforbrytelser og det kunne se ut som at det var en spontan handling for å hjelpe sin venn. Hendelsen hadde heller ikke ledet til noen vanskelig situasjon for tjenestemennenes anseende.

I Rt. 1986.163 ble en 24 år gammel kvinne dømt til 24 dagers betinget fengsel, samt en bot. Kvinnen var tidligere ustraffet. Til tross for at domfeltes forhold var av en slik karakter at det etter fast rettspraksis burde vært anvendt ubetinget fengselsstraff, kom Høyesterett til at betinget straff, samt en bot var nok. Dette var i betraktning av at det var gått 20 måneder fra hendelsen fant sted, uten at det var noe domfelte kunne lastes for. Kvinnen hadde slått og sparket tjenestemennene, og den som holdt den pågrepne ble truffet i skrittet, slik at han måtte slippe taket.

I Rt. 1980.682 ble en tidligere ustraffet kvinne dømt til en prøvetid på to år for vold mot politibetjent. Høyesterett fastslo også her utgangspunkt med at vold mot politiet normalt reageres med ubetinget fengselsstraff. Høyesterett fant imidlertid flere formildende omstendigheter i denne saken og dømte domfelte til en prøvetid på to år av en ordinær straff på 27 dagers fengsel. Høyesterett hadde vektlagt at tiltalte var i en forkommen tilstand og at volden hun hadde utøvd ikke var av alvorlig grad. Domfelte led av store alkoholproblemer, og var nå til frivillig behandling for alkoholikere. Videre vektla Høyesterett at det dreide seg om en éngangsforeteelse av en person som tidligere ikke var straffedømt.¹¹²

Eksempel på at rehabiliteringsfasen til tiltalte blir vektlagt som en formildende omstendighet, finner vi i Rt. 1988.265. Her mente Høyesterett at det groveste forholdet som forelå av den 22 år gamle kvinnen, overtredelse av strl.§ 127, hadde funnet sted for ett år og 10 måneder

¹¹¹ Bratholm (1995) s.153

¹¹² Rt.1980.682. s. 682 – 683.

tilbake i tid. Tiltalte hadde slått en politibetjent i ansiktet, prøvd å bite i armen og spyttet samme politibetjenten i ansiktet. Høyesterett vektla at domfelte hadde hatt en problemfylt oppvekst, og var tidlig blitt narkoman. Hendelsene hun var dømt for, var skjedd som ledd i hennes rusmiddelbruk. Høyesterett anså at å avbryte behandlingsopplegget hun nå holdt på med, ville hatt en uheldig virkning. Videre ble de allmennpreventive hensyn ansett som ivare tatt idet domfelte hadde tatt frivillig opphold ved en institusjon som er godkjent som soningssted.¹¹³

6.4 Hvordan straffes unge forbrytere under 18 år?

Som nevnt er den klare hovedregel at vold mot en offentlig tjenestemann, skal straffes med ubetinget fengsel. Det hender derimot, at gjerningspersonene er ungdommer mellom 15-18 år. Ung alder kan tale i retning for ikke å anvende ubetinget fengsel. Dette kan, sammen med andre momenter som personlige forhold, trekke i retning av en formildende dom. På den annen side står de allmennpreventive hensynene ganske sterkt, og det skal en del til for at Høyesterett fraviker langvarig praksis med ubetinget fengsel, der det utøves vold mot (særlig) polititjenestemenn.

I kjennelsen fra Høyesterett i Rt. 1984.811 ble det avklart at domfeltes unge alder på bare 18 år, og det faktum at hun tidligere er ustraffet ville isolert sett ha gitt betinget fengsel for de øvrige forholdene. Men, handlingen var foretatt i en situasjon med berusede og bråkete ungdommer, og av allmennpreventive grunner fant Høyesterett det nødvendig å foreta en streng reaksjon. Høyesterett fremmet at situasjonen som forelå ikke er uvanlig, og mener at hensynet til at behovet for beskyttelse av tjenestemennene veier tyngre enn at tiltaltes unge alder.¹¹⁴

I Rt.1989.1088 ble en 18 år gammel gutt dømt til 30 dagers ubetinget fengsel. Det gjaldt et tilfelle av vold mot politiet når domfelte var 16 år og 10 mnd., og en legemsbeskadigelse når han var 17 år og 4 mnd. Her fastslo Høyesterett de allmennpreventive hensynene måtte tillegges så betydelig vekt, grunnet at voldshandlingene var av så graverende karakter. Selv om domfelte altså bare var 16 og 17 år når hendelsene fant sted, lar ikke Høyesterett det tale for betinget fengsel, etter handlingens karakter.¹¹⁵ I denne saken anerkjenner Høyesterett domfeltes særdeles unge alder, men lander på at de allmennpreventive hensynene veier tyngre, sett ut ifra at hendelsene var gjentakelsestilfelle og av så graverende art, at betinget fengsel ikke kunne anvendes.

I Rt.1980.1488 ble en (nesten) 18 år gammel gutt av Høyesterett dømt til 30 dagers ubetinget fengsel. Her fastslo Høyesterett at siden domfelte var elev ved "høyere skole", og var 18 år gammel, burde han ha innsett det klanderverdige i situasjonen han innlot seg på. Høyesterett la til grunn at "hensynet til den alminnelige lovlydighet må under disse forhold tillegges særlig vekt for å motvirke lignende foreteelser. Gjennom rettshåndhevelsen må det gjøres klart at slik adferd som domfelte viste, representerer en alvorlig forgåelse."¹¹⁶ Domfelte ble dermed ikke tillagt en betinget reaksjon, til tross for sin alder. Forhørsretten på

¹¹³ Rt. 1988.265 s. 266

¹¹⁴ Rt. 1984.811 s. 812

¹¹⁵ Rt. 1989.1088 s. 1089

¹¹⁶ Rt. 1980.1488 s.1489

sin side hadde derimot vektlagt guttens alder, det at han skulle opp til eksamen, ha en operasjon samt at han hadde gitt en uforbeholden tilståelse, og kommet til en betinget straff. Forhørsretten hadde også anført at en kunne ikke vente samme vurderingsevne fra en ungdom som til en voksen, og at soning for hans del kunne gi sterkere skadevirkninger enn ellers.¹¹⁷ Dette ble altså ikke anerkjent av Høyesterett. Etter rettspraksis skal det altså som den store hovedregel, idømmes ubetinget fengsel ved vold mot en offentlig tjenestemann. At forbryteren er ung ser ikke ut til å gjøre Høyesterett villig til å endre rettspraksisen. Alderen vil derimot trekke i en formildende retning når det kommer til selve straffeutmålingen i detalj. De allmennpreventive hensyn står så sterkt, i behovet for å verne statens offentlig tjenestemenn, samtidig som rettssikkerhetshensynet støtter opp om at samfunnet har behov for en strafferettslig forutsigbarhet.

¹¹⁷ Ibid. s 1490

7 Straffeloven av 2005

Et av hovedsynspunktene som fremgår av den nye straffeloven av 2005, er at straffebudene bør utformes slik at de blir lettere tilgjengelig, i motsetning til slik de er i dag. I straffeloven av 1902 finnes det ingen bestemmelser som klarlegger hvilke forhold som skal vektlegges under straffutmålingen. I dagens praksis blir straffutmålingen gjort på bakgrunn av tidligere rettspraksis. Det er dermed noen momenter som generelt går igjen, og det er varslet¹¹⁸ at slike formildende og straffeskjerpene momenter, ønskes lovfestes. Dette for å gjøre den nye straffeloven mer informativ og forståelig. Dette kan igjen føre til at likeartede saker kan lettere behandles likt når det kommer til straffutmålingen. Således vil gjeldende rett bli systematisert, og straffutmålingsmomentene vil ikke ha noen forrang foran andre momenter som gjør seg gjeldende.¹¹⁹

Departementet har videre foreslått at dagens strl.§§ 127 og 128 skal slås sammen, i en ny strl.§ 155 i straffeloven av 2005. Det innebærer at voldsbegrepet i strl.§ 127 dekkes, samt trusseldelen i strl.§ 128. Vesensforskjellene mellom disse to bestemmelsene i dag, vil ikke bli videreført i den nye straffeloven. Videre mener departementet at en definisjon av begrepet ”offentlig tjenestemann” kan lette anvendelsen av bestemmelsene som omhandler vold mot offentlig tjenestemann. I dag er det ingen definisjon av dette begrepet, og det er også uklart hvor grensen skal trekkes. Det kan til den nye straffeloven spørre seg om vernet av den ”offentlige tjenestemann” burde innskrenkes. Det er i dag et vidt begrep, og samfunnsutviklingen og formålet med disse bestemmelsene tilsier at ”den offentlige tjenestemann” ikke samsvarer med slik det var tenkt tilbake i 1902. I dagens samfunn er det mange private som nå utøver myndighet som tidligere var tillagt offentlige tjenestemenn. Den offentlige sektor har til dels blitt privatisert, og en slik vid grense av begrepet er uheldig i forhold til at mange personer innehar samme kompetanse og utøver mange like funksjoner, men nyter ikke det samme strafferettslige vern. Dersom en definisjon blir inntatt i den nye straffeloven, til forskjell fra den som gjelder nå, vil en oppnå formålet med bestemmelsen – nettopp å ivareta det offentliges interesser, og ikke alle enkeltindivider. Dette har vi andre bestemmelser til for å ivareta. Da vil ikke en offentlig tjenestemann som utøver funksjoner, som like gjerne kunne blitt gjort av en privatperson, være vernet av bestemmelsene som omhandler vernet til en offentlig tjenestemann.

Dette innebærer at helsepersonell, offentlige ansatte i persontransport, lærere og lignende yrkesgrupper som har et særskilt behov for et vern, pga. en utstrakt kontakt med publikum, vil falle utenfor bestemmelsen. Departementet har dermed foreslått et skjerpert vern, mer enn det som følger av de alminnelige bestemmelsene angående trusler og legemskrenkelser. Slik at deres vern likevel vil bli ivaretatt. Videre ønsker departementet å stramme inn nåværende strl.§ 127, ved at de ikke ønsker å videreføre bestemmelsens annet ledd, første punktum (anvendelse av bot ved utilbørlig forhold på tjenstemannens side eller bortfall av straff under særdeles formildende omstendigheter). I stedet ønskes det at retten i hvert enkelt tilfelle selv bestemmer hvilken reaksjon som skal fastsettes, av bot eller fengsel i inntil tre år.¹²⁰

¹¹⁸ Ot.prp. nr.90 (2003-2004) s. 371

¹¹⁹ Ot.prp. nr.8 (2007-2008) pkt. 1

¹²⁰ Ot.prp. nr 8 (2007-2008) pkt. 9.3.4

7.1 Nye strl. § 155

Den nye bestemmelsen som skal omhandle vold mot offentlig tjenestemann vil havne i det 19ende kapitel under "Vern av offentlig myndighet og tillit til den" i straffeloven av 2005. Bestemmelsen dekker både strl.§ 127, og deler av strl.§ 128. Første ledd i den nye bestemmelsen er likt som den någjeldende bestemmelsen om vold mot offentlig tjenestemann, strl.§ 127. I den nye bestemmelsens annet ledd er det derimot blitt presisert hva som menes med en offentlig tjenestemann. Her fastslås det at det er "enhver som utøver offentlig myndighet på vegne av stat eller kommune, eller som har slik kompetanse i kraft av sin stilling. Som offentlig tjenestemann anses også militære vakter, enhver som pliktmessig eller etter oppfordring yter bistand til offentlig tjenestemann, eller sikrer dennes arbeidsplass". Her er altså vakthold for en offentlig tjenestemann tatt med under begrepet. Strafferammene er de samme i begge bestemmelsen, det gjelder også skyldkravet.

Det er også beskrevet i forhold til skyldkravet at også *forsøk* på slik påvirkning er omfattet av bestemmelsen. Utilbørlige forhold på tjenestemannens side i strl.§ 127 blir ikke videreført i den nye bestemmelsen. Her mener Departementet at strafferammen skal stå med bot eller fengsel inntil tre år, så får retten avgjøre i hvert enkelt tilfelle hvilken reaksjon som er passende. Heller ikke det straffeskjerpene momentet "i forening med noen andre" blir videreført til den nye bestemmelsen. Støtte for slik straffeskjerpelse vil finnes i den nye strl.§§ 77 litra e og 79 litra c. Den nye strl.§ 155 i straffeloven av 2005 må således kunne sies å være en videreføring, med noen moderniseringer.¹²¹

¹²¹ Ot.prp. nr 8 (2007 – 2008) pkt 9.3.4

8 Avslutning

Slik det fremgår av redegjørelsen over, blir vold mot offentlig tjenestemann straffet i tilfellene der gjerningspersonen har forsøkt å hindre en offentlig tjenestemann i å utføre sin tjenestehandling. Loven beskytter offentlige tjenestemenn som utfører tjenestehandlinger, og ikke private aktørers (for eksempel vakter) handlinger. Straffereaksjonen er som hovedregel en kortere ubetinget fengselsstraff, med mindre det foreligger særlig formildende eller utilbørlige omstendigheter. Slag, spark, dytt og grep er de situasjoner som klart kan anses som vold, mens spyting har vært omdiskutert i rettspraksis og teori. Spyting blir ansett som vold mot en offentlig tjenestemann, spesielt der spyttet treffer uniform og hud. Også vold mot politihund (eller hest) vil bli straffet som vold mot offentlig tjenestemann, så lenge dyret er sammen med en offentlig tjenestemann, som et ledd i utøvelsen av tjenestehandlingen.

Teori og rettspraksis definerer voldskravet som fastsatt til å anse vold som enhver kraftanstrengelse – liten eller stor, med visse begrensninger – så lenge den er fremsatt ovenfor en tjenestemann for å hindre en offentlig tjenestehandling. Denne ”hovedregelen” kan sies å ligge til grunn for den konkrete skjønsmessige vurderingen som må foretas ved den enkelte voldshandling i det enkelte tilfellet.

I straffeloven av 2005 slås nåværende strl.§§ 127 og 128 sammen til en bestemmelse – § 155. Ved at strl.§§ 127 og 128 slås sammen, vil både vold og trusler være dekket av samme bestemmelse. Jeg mener det er viktig å skille på fysisk vold og trusler som kan tære psykisk på en offentlig tjenestemann. I gjeldende rett har trusler etter strl.§ 128 en mildere strafferamme, og det dømmes erfaringsmessig også mildere i praksis. Nå som det kun blir én bestemmelse kan en stille spørsmål om en del trusler er å anse som en større belastning, enn fysisk vold for offentlige tjenestemenn. Jeg mener at dagens terskel for trusler mot offentlige tjenestemenn er for lav. Det kan være verre å få grove trusler rettet mot ens familie, enn for eksempel et spark i låret. Jeg vil anta det er en større belastning med en grov trussel mot seg selv eller familien, enn hva et spark i låret vil være. Det kan antas at en smerte ved et spark i låret vil gå over fortere enn bekymringen en trussel vil medføre. Ved en slik sammenslåing vil det kunne bety at slike trusler vil kunne dømmes strengere under en samlet bestemmelse i straffeloven 2005 § 155, enn hva den muligens ville gjort i nåværende strl.§ 128. En kan som vi ser i dagens rett, ikke dømme for *trusler* om slag eller spark mot en offentlig tjenestemann under en tjenestehandling etter strl.§ 127, *før* en slik handling forsøkes utøvd. Ved en sammenslåing av strl.§ 127 og strl.§ 128 vil en derimot kunne dømme for slike situasjoner under samme bestemmelse, og straffereaksjonen kan muligens bli strengere enn hva den ville vært om den alene havnet under nåværende strl.§ 128. Dette fordi den nye bestemmelsen i straffeloven av 2005 § 155 vil omfatte flere ting. Rettsikkerhetshensynet kan dermed anses å være ivaretatt.

En annen endring i straffeloven 2005 § 155, som er den største forskjellen, er at begrepet offentlig tjenestemann defineres. Definisjonen av en offentlig tjenestemann har tidligere vært et vidt begrep, ettersom ordlyden ikke har gitt noen anføringer hvem det gjelder og ikke gjelder (bortsett fra presiseringen i tredje ledd). Etter langvarig rettspraksis er det derimot fremkommet en avgrensning på hvem som skal anses som en offentlig tjenestemann, og hvordan strl.§ 127 skal forstås. Flere av disse momentene videreføres til den nye bestemmelsen § 155 i straffeloven av 2005, inkludert begrepet offentlig tjenestemann. Dette mener jeg er en svært hensiktsmessig endring ved straffeloven av 2005 § 155.

Gjeldende rett har beskyttet offentlig tjenestemann og deres utførelse av tjenestehandlinger på en tilfredsstillende måte. Bestemmelsen har vært alminnelig kjent i befolkningen, og har den nødvendige allmennpreventive effekt, spesielt ser det ut til at den strenge rettspraksis har hatt særlig effekt. Behovet for et slikt vern av offentlige tjenestemenn er absolutt nødvendig, og

jeg mener det er særdeles viktig å verne de offentlige interesser fra vold og trusler. Det er offentlige tjenestemenn som må rykke ut for å hjelpe og bistå publikum, dermed er de mest utsatt for voldshandlinger med hensikt til å hindre deres utførelse av tjenestehandlingen. Allmennpreventive hensyn krever at det reageres på voldsbruk mot offentlige tjenestemenn, ikke minst for å ivareta rettssikkerhetshensynet.

9 Kilderegister

Litteratur

Andenæs, Johs. Og Bratholm, Anders *Spesiell strafferett utvalgte emner, 3 utgave, Oslo 1996*

Andenæs, Johs. *Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene, Oslo 2008*

Auglend, Ragnar L., Mæland Henry J. og Røsandhaug, Knut *Politirett, 2 utgave, Bergen/Sarpsborg 2004*

Bratholm, Anders og Matningsdal, Magnus *Straffeloven kommentarutgave Anden del. Forbrydelser, Oslo 1995*

Eskeland, Ståle, *Strafferett 3 utgave, Oslo 2013*

Haugen, Finn *Strafferett – Håndbok, 3 utgave, Oslo 2004*

Kjerschow, P., *Straffeloven med kommentar og tillegg, Oslo 1930*

Olsen, Leif, *Alminnelig politilære, Politiskolen 1985*

Skeie, Jon, *Den norske strafferett annet bind, den spesielle del, Oslo 1946*

Tønnesen, Sverre, *Politirett, kompendium, Bergen 1978*

Lover, forskrifter og instruks

1902 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven – strl.) av 22. mai 1902 nr 10

1902 Militær Straffelov av 22. mai 1902 nr. 13

1995 Lov om politiet (Politiloven) av 4. august 1995 nr 53

1990 Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (Politiinstruksen) av 22. juni 1990 nr 3963

Forarbeider

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)	Om lov om straff
Ot.prp. nr. 8 (2007-2008)	Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv.
Prp. 96 L (2013-2014)	Endringer i straffeloven 1902 (foreldelse og forvaring)

Rettspraksis

Rt. 1913.2	Rt. 1984.686	Rt.2008.193
Rt. 1922.73	Rt. 1984.811	Rt.2008.788
Rt. 1929. 84	Rt. 1984.1351	Rt.2008.1217
Rt. 1930. 1312	Rt. 1986.163	
Rt. 1938.82	Rt. 1986.866	
Rt. 1938.823	Rt. 1987.1384	
Rt. 1953.890	Rt. 1988.265	LB-1997-1296
Rt. 1958.309	Rt. 1989.1088	
Rt. 1963.449	Rt. 1991.17	LA-2001-1942
Rt. 1971. 882	Rt.1992.921	LB-2011-93312
Rt. 1973. 1451	Rt.1994.610	
Rt. 1980. 682	Rt.2000.996	RG-2000-1316
Rt. 1980.1488	Rt.2002.1020	
Rt. 1983. 652	Rt.2004.1961	
Rt. 1983.868	Rt.2005.728	
Rt. 1983.1449	Rt.2007.1056	